

DE CATEGORIE VAN DE SAMENWONER IN HET SOCIALEZEKERHEIDSRECHT

DOOR | JOHAN VAN DE VOORDE

Postdoctoraal onderzoeker onderzoeksgroep Persoon en Vermogen, Universiteit Antwerpen

1. INLEIDING

1.1. PROBLEEMSTELLING

In de laatste decennia is wat men ‘gemeenschappelijk wonen’ kan noemen, opgekomen. Het gaat om informele samenlevingsverbanden van wisselende intensiteit. Het kan gaan om feitelijke samenwoners die zich in een affectieve relatie bevinden. Daarnaast kan gedacht worden aan cohousing en de woongroep (gemeenschapshuis, hospitaalsysteem).¹ Bij de woongroep hebben de gemeenschappelijke woners in beginsel enkel een slaapkamer als private leefruimte en zijn alle overige ruimtes (keuken, zitkamer) gemeenschappelijk. Bij cohousing zijn minstens een aantal belangrijke leefruimtes private leefruimtes (bv. een slaapkamer die zo is ingericht dat men er ook een leefhoek met zetels heeft en eventueel een kitchenette). We definiëren gemeenschappelijk wonen hierna als het delen van sommige of alle leefruimten van een woongelegenheden.

Het socialezekerheidsrecht houdt rekening met de samenlevingsverbanden waarin personen zich bevinden bij het onderzoek naar de bestaansmiddelen en bij het bepalen van het tarief van de uitkering. Men wil rekening houden met de draagkracht en dus de noden van de personen die verzoeken om een uitkering of een andere (meestal financiële) ondersteuning van overheidswege, om op deze manier de uitgaven te beheersen.² Hierbij maakt men een onderscheid tussen de alleenstaande, de samenwoner en de gerechtigde met personen ten laste. Een alleenstaande en een gerechtigde met personen ten laste hebben een mindere draagkracht dan samenwoners, die genieten

(1) Houte, K., Ryckewaert, M., Delbeke, B., Oosterlynck, S. en De Boeck, S., *Gemeenschappelijk wonen*, Leuven, Steunpunt Wonen, 17, tabel 1, 2015.

(2) MvT bij het wetsontwerp betreffende het recht op maatschappelijke integratie, *Parl.St.* Kamer, nr. 50-1603/001, 20, 2001-02; Arbrb. Brugge 24 september 2003, *NjW*, 314, 2004; Arbrb. Brussel 13 oktober 2005, *TVR*, 190, noot Bouckaert, S., 2006; Arbrb. Brussel 14 februari 2013, *Soc.Kron.*, 140, 2015; Gilman, J., Les catégories de bénéficiaires en droit de la sécurité sociale : une surprenante cohérence, *TSR*, (387) 440, nr. 103, 2019; Vermeir, D., Nieuwe woonvormen, nieuw juridisch instrumentarium?, in Hubeau, B. en Vandromme, T. (eds.), *Twintig jaar Vlaamse Wooncode: hoe sterk is porselein?*, Brugge, die Keure, (339) 342, nr. 10, 2017; Gilman, J., Lambinet, F. en Mormont, H., La modulation familiale des montants : les catégories de bénéficiaires, in Dumont, D. (ed.), *Questions transversales en matière de sécurité sociale 2*, Brussel, Larcier, (33) 37, nr. 4, 2021; Versailles, Ph., La cohabitation : une notion économique-financière en matière de revenu d'intégration sociale (noot onder Cass. 21 november 2011), *Rev.trim.dr.fam.*, (482) 486, nr. 8, 2012; Bernard, N. en Lemaire, V., L'habitat groupé dit solidaire sous l'angle juridique. Allocations sociales, logement et labellisation, *Jurim pratique*, afl. 3, (5) 25, 2013; Van Langendonck, J., Jorens, Y., Louckx, F. en Stevens, Y., *Handboek socialezekerheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 496-497, nr. 1673, 2020; Jamoulle, M. en Meunier, N., Indemnisation du chômage et droits subjectifs, *JTT*, (309) 311-312, 1987.

van schaalvoordelen. Te denken valt aan het delen van de huurprijs of de afbetaling van een hypothecaire lening, het gezamenlijk betalen van nutsvoorzieningen en vermijden dat men meerdere badkamers, sets van pannen en bestek, enzovoort moet hebben. Let wel dat het criterium van samenwoning in een aantal gevallen ook gebruikt wordt om te identificeren of een persoon wel degelijk ten laste van een gerechtigde is. In deze gevallen levert de samenwoning veeleer schaalnadelen op, omdat men meeruitgaven heeft voor bijvoorbeeld de verwarming van een bijkomende slaapkamer maar hiertegenover geen of onvoldoende inkomsten staan. Dat is echter niet steeds zo. Zo wordt in de werkloosheidsverzekering geen samenwoning vereist om ten laste te zijn.³ Dergelijke regelingen behandelen we niet.

Wat een alleenstaande of een gerechtigde met personen ten laste is, is gewoonlijk redelijk duidelijk, ook al omdat gewoonlijk juridische begrippen (bv. kinderen ten laste, huwelijk, wettelijke samenwoning) gebruikt worden. De samenwoner is een recentere categorie, die opgekomen is door de groeiende bereidheid van delen van de bevolking om deel uit te maken van diverse vormen van gemeenschappelijk wonen die niet gevat worden door rechtsfiguren zoals het huwelijk of de wettelijke samenwoning. Het kenmerkende aspect van de samenwoner is bijgevolg de sterke mate waarin feitelijke criteria gebruikt worden. De samenwoner definiëren we hierna dus – bij wege van generieke werkdefinitie – als een gemeenschappelijke woner wiens middelen en andere bijstand deels of geheel op grond van feitelijke criteria (in het bijzonder het behalen van schaalvoordelen⁴ of het opnemen van een bijkomende last⁵ in vergelijking met een alleenstaande) in aanmerking genomen worden bij het onderzoek of een aanvrager recht heeft op een sociale uitkering en op welk tarief hij in voorkomend geval recht heeft. Juridische criteria blijven in beginsel buiten beschouwing, omdat ze gemakkelijk toe te passen zijn. In de gepubliceerde rechtspraak wordt de samenwoning door een gehuwd koppel bijvoorbeeld zelden geïdentificeerd. Wel merken we nog op dat men soms juridische criteria – vooral met betrekking tot de inschrijving in de bevolkingsregisters op hetzelfde adres – gebruikt als hulp bij het bewijs van de samenwoning.

In sommige gevallen is het gemeenschappelijke wonen duidelijk zo beperkt dat er geen sprake is van samenwoning in juridische zin; denk bijvoorbeeld aan appartementsgebouwen die een aantal collectieve voorzieningen hebben, zoals een sportruimte, een tuin of een zwembad. In andere gevallen is het gemeenschappelijk wonen zeer intensief en worden alle leefruimtes gedeeld, wat het geval is bij wettelijke samenwoning of de feitelijke samenwoning in het kader van een affectieve relatie. Dan is het duidelijk dat er sprake is van samenwoning die invloed mag hebben op de uitkering of andere ondersteuning van overheidswege, aangezien de gemeenschappelijke woners de schaalvoordelen genieten waarvan de wetgever wil dat ze invloed hebben op de hoogte van de uitkering. In nog andere gevallen – zoals cohousing – is het gemeenschappelijk wonen weliswaar redelijk intensief, maar niet totaal. Deze gemeenschappelijke woners hebben niet de intentie om al hun middelen samen te

(3) Art. 59, tweede lid MB 26 november 1991 houdende toepassingsregelen van de werkloosheidsreglementering, BS 25 januari 1992, 1593.

(4) Bv. betalen van minder huur, spreiden van vaste kosten over meerdere personen.

(5) Bv. dragen van de kosten van een andere gemeenschappelijke woner.

leggen. Zij wensen autonome entiteiten te blijven. Daar is het niet *a priori* duidelijk dat het gemeenschappelijk wonen ook beschouwd moet worden als samenwoning in de juridische zin, met de gevolgen van dien inzake de hoogte van uitkeringen.

1.2. ONDERZOEKSVRAAG

De rechtsleer heeft tot nog toe weinig aandacht gegeven aan de categorie van de samenwoner. Ze wordt vooral punctueel onderzocht, met een opstoot rond een cassatiearrest van 9 oktober 2017 dat de definitie van de samenwoner verrijkt in de werkloosheidsreglementering.⁶ De wetgever heeft evenmin een overkoepelende visie ontwikkeld op de samenwoner. Nochtans wordt de samenwoning vaak gebruikt als criterium voor het uitbreiden of verminderen van sociale rechten (uitkeringen, tegemoetkomingen, ...). De onderhavige bijdrage is dan ook bedoeld om de bestaande regelingen van de samenwoning in het socialezekerheidsrecht te beschrijven en te evalueren.

Als primaire evaluatiecriteria gebruiken we de rechtszekerheid van de gemeenschappelijke woners en de coherentie van de diverse regelingen. De rechtszekerheid is een voor de hand liggend evaluatiecriterium, gelet op de talrijke toepassingsproblemen en het financiële belang dat gemeenschappelijke woners hebben bij de kwalificatie als samenwoner. Ook voor de instellingen van de sociale zekerheid is dit relevant, want indien diverse definities gebruikt worden, kan rechtspraak en rechtsleer slechts punctueel relevant zijn.

De rechtszekerheid impliceert, aldus het Hof van Cassatie, dat de openbare diensten “regels in acht nemen en een standvastig beleid volgen dat de burger niet anders kan opvatten”.⁷ Ze veronderstelt dat de burgers een specifiek verwachtingspatroon mogen hebben jegens de overheid, wat onder andere impliceert dat het recht duidelijk en stabiel moet zijn.⁸ Daarentegen houdt de rechtszekerheid niet in dat de burger mag vertrouwen op opgewekte verwachtingen die niet kunnen of mogen worden gehonoreerd.⁹ De rechtszekerheid is een algemeen beginsel van behoorlijk bestuur,¹⁰ wat des te relevanter is dat talrijke regelingen deels of vrijwel geheel voortvloeien uit reglementen van de uitvoerende macht (bv. de werkloosheidsvergoeding). Maar ook de wetgever is aan het rechtszekerheidsbeginsel gebonden.¹¹ Aldus houdt volgens het Grondwettelijk Hof het rechtszekerheidsbeginsel in dat de rechtzoekende in redelijke mate de gevolgen van een handeling kan voorzien op het tijdstip waarop hij die

(6) Cass. 9 oktober 2017, *JT*, 139, noot Bernard, N., 2018, *RW*, 1452, noot Werbrouck, J. en van Aggelen, E.S., 2017-18.

(7) Cass. 1 maart 2010, *Pas.*, I, 644, 2010, *RW*, 1091, noot Bossuyt, A., 2010-11.

(8) Van den Bergh, B., ‘Recht zkt zekerheid’ voor vaste relatie, *RW*, (346) 346-347, nrs. 2-3, 2010-11.

(9) Cass. 10 maart 2022, *RW*, 15 (samenvatt.), 2022-23.

(10) Cass. 1 maart 2010, *Pas.*, I, 644, 2010, *RW*, 1091, noot Bossuyt, A., 2010-11.

(11) Popelier, P., Bedenkingen bij de visie van het Hof van Cassatie op het rechtszekerheidsbeginsel en het verbod van terugwerkende kracht als algemene rechtsbeginselen (noot onder Cass. 17 november 2005), *RW*, 1469, nr. 3, 2005-06.

handeling stelt.¹² Een vergelijkbare definitie wordt gegeven door het Hof van Justitie van de EU.¹³

De coherentie van de diverse regelingen is ingegeven door het feit dat zij gezamenlijke doelstellingen nastreven, namelijk rekening houden met schaalvoordelen of schaalnadelen. In het licht van het discriminatieverbod (artt. 10-11 Gw.) ligt het moeilijk dat de diverse sectoren van de sociale zekerheid gebruik zouden maken van uiteenlopende definities van de samenwoners.

1.3. GEMEENSCHAPPELIJK WONEN IN DE WOONREGELGEVING

In de Vlaamse Codex Wonen (VCW) wordt gemeenschappelijk wonen gedefinieerd als “een woonvorm in een gebouw of gebouwencomplex dat wonen als hoofdfunctie heeft en uit verschillende woongelegenheden bestaat, waarbij minimaal twee huishoudens op vrijwillige basis minimaal één leefruimte delen en daarnaast elk over minimaal één private leefruimte beschikken en waarbij de bewoners samen instaan voor het beheer” (art. 1.3, § 1, 16° VCW). Ook het Waalse recht heeft een definitie van gemeenschappelijk wonen (“logement collectif”). Het betreft “le logement dont au moins une pièce d’habitation ou un local sanitaire est utilisé par plusieurs personnes majeures ne constituant pas un seul et même ménage” (art. 1, 6° Code wallon de l’habitation durable van 29 oktober 1998¹⁴). We kiezen bewust niet voor deze definitie. In de eerste plaats hebben we geen rechtspraak of wetgeving gevonden waarin het socialezekerheidsrechtelijke statuut van samenwoner deels of gedeeltelijk afhangt van de stedenbouwkundige functie van het bewoonde gebouw. Dit element is dus irrelevant.

Daarnaast zijn de woonrechtelijke definities te strikt. Nemen we de feitelijke samenwoning tussen een affectief koppel als voorbeeld. Jan en Mieke zijn een koppel dat samenwoont in een eengezinswoning. Er is één slaapkamer. Dat betekent dat er maar één woongelegheden is, zodat zij niet gemeenschappelijk wonen voor de VCW. Nochtans is de feitelijke samenwoning een typegeval van de socialezekerheidsrechtelijke samenwoning, die bedoeld is om dergelijke feitelijke samenwoners te omvatten.

De woonrechtelijke definities riskeren daarenboven *a priori* het onderzoek nutteloos te maken. Ze betreffen gevallen van gemeenschappelijk wonen (in onze betekenis) waar er meerdere huishoudens zijn, wat nu juist de kernvraag is van de samenwoning in socialezekerheidsrechtelijke zin (zie deel 2.1.1.). De VCW definieert een huishouden niet. De Code wallon de l’habitation durable definieert het huishouden via de wetgeving op het bevolkingsregister (art. 1, 28°). Er wordt geregeld benadrukt dat de socialezekerheidsrechtelijke samenwoning (in de regel) feitelijk te beoordelen is (zie deel 2.5.2.), wat niet strookt met een definitie gebaseerd op de inschrijving in het bevolkingsregister.

(12) Bv. Arbitragehof 5 juli 1990, nr. 25/90, r.o. 8.B.7.2; Arbitragehof 15 juli 1993, nr. 59/93 r.o. B.8.5 (in het socialezekerheidsrecht); GwH 1 maart 2018, nr. 24/2018, r.o. B.11; GwH 26 april 2018, nr. 51/2018, r.o. B.13.1.

(13) HvJEU 5 juli 2012, *SIAT*, ECLI:EU:C:2012:415, r.o. 58-59.

(14) *BS* 4 december 1998, 38.965.

1.4. TERMINOLOGISCHE VERDUIDELIJING

Zoals uiteengezet in deel 1.1., maken we een onderscheid tussen gemeenschappelijk wonen en samenwonen. De uitdrukking ‘gemeenschappelijk wonen’ wordt weinig gebruikt. Meestal wordt ‘samenwoning’ of ‘feitelijke samenwoning’ gebruikt om de meeste informele samenlevingsverbanden aan te duiden. In de voorliggende bijdrage zou dit betekenen dat ‘samenwoning’ wordt gebruikt in twee betekenissen: enerzijds om informele samenlevingsverbanden aan te duiden, die alvast in het burgerlijk recht weinig tot geen rechtsgevolgen hebben, anderzijds om die samenlevingsverbanden aan te duiden die een invloed hebben op de hoogte van de socialezekerheidsrechtelijke uitkeringen. Om deze spanning te vermijden, wordt ‘gemeenschappelijk wonen’ gebruikt voor de eerste betekenis.

1.5. PUNCTUELE VERRUIMING VAN HET ONDERZOEK

Het onderzoek betreft hoofdzakelijk het socialezekerheidsrecht. Het socialezekerheidsrechtelijke begrip van de samenwoning heeft zich echter ook doorgezet in enkele andere rechtstakken, zoals het gerechtelijk recht waar het gebruikt wordt in het kader van de tweedelijnsbijstand. Dit heeft tot nog toe geen (gepubliceerde) rechtspraak opgeleverd, maar de bevindingen van het voorliggende onderzoek zijn ook relevant voor de toepassingen buiten het socialezekerheidsrecht. Daarom bespreken we zeer beknopt ook de andere toepassingen.

1.6. PLAN

We bespreken eerst de gemeenrechtelijke definitie van de samenwoning, met inbegrip van de criteria en de bewijsregeling. Daarna behandelen we opeenvolgend de regelingen die de gemeenrechtelijke definitie ongewijzigd volgen, de regelingen die de gemeenrechtelijke definitie nuanceren of waar twijfel is of de gemeenrechtelijke definitie gevolgd wordt en de regelingen die een geheel eigen definitie gebruiken. Hierbij maken we telkens een onderscheid naargelang de regelingen in kwestie bestemd zijn om schaalvoordelen dan wel schaalnadelen in rekening te brengen. Daarna bespreken we nog kort de regelingen waar samenwoning niet relevant is. We maken dan nog een aantal beschouwingen, enerzijds observaties en anderzijds een appreciatie van de samenwoning. Bij de appreciatie onderzoeken we zowel de technische verbeteringen die aangebracht kunnen worden, als de fundamentele vraag of de samenwoning als categorie moet behouden blijven. We eindigen met een besluit.

2. DE GEMEENRECHTELIJKE DEFINITIE VAN DE SAMENWONING

We bespreken eerst de formulering van de gemeenrechtelijke definitie en enkele algemene beschouwingen die hierover gemaakt kunnen worden. Daarna onderzoeken we de drie criteria: het onder hetzelfde dak leven, het economisch-financiële criterium en het sociale criterium. We eindigen met een analyse van de bewijsregeling.

2.1. FORMULERING EN ALGEMENE BESCHOUWINGEN

2.1.1. Definitie

De samenwoning wordt gedefinieerd als “het onder hetzelfde dak samenleven van twee of meer personen die hun huishoudelijke aangelegenheden hoofdzakelijk gemeenschappelijk regelen”¹⁵, wat geïnspireerd is door een cassatiearrest van 24 januari 1983.¹⁶ De volgende criteria worden door het Hof van Cassatie en de lagere rechtspraak naar voren geschoven: onder hetzelfde dak leven, een economisch financieel voordeel en een sociaal criterium.¹⁷

2.1.2. Niet-relevante elementen

Het is niet vereist dat de samenwoners samenleven alsof ze gehuwd zijn of anderszins een affectieve relatie hebben.¹⁸ Ook het geslacht en de seksuele voorkeur zijn niet relevant.¹⁹ Het juridisch statuut van de bewoning – huur, bezetting zonder recht noch titel – is evenmin relevant.²⁰ Indien erfgenamen een recht van hun rechtsvoorganger geldend maken, moet de samenwoning in hoofde van die rechtsvoorganger beoordeeld worden, niet in hoofde van de erfgenamen.²¹

2.1.3. Gemeenrechtelijk karakter

De bovenstaande definitie wordt meermaals in de wetgeving aangetroffen, zoals we hierna nog zullen uiteenzetten. Ook wordt er vaak naar teruggegrepen wanneer de wetgeving niet geheel duidelijk is over de definitie van de samenwoner. Daarnaast hebben de Raad van State en het Grondwettelijk Hof erkend dat de gemeenrechtelijke definitie ook inderdaad de meest gebruikelijke definitie van samenwoning is in het sociaizekerheidsrecht.²² Deze elementen verantwoorden waarom we de bovenstaande definitie als de gemeenrechtelijke definitie beschouwen.

(15) Art. 59, eerste lid MB 26 november 1991 houdende toepassingsregelen van de werkloosheidsreglementering, BS 25 januari 1992, 1593; art. 508/13/1, § 1 respectievelijk art. 508/13/2, eerste en tweede lid Ger.W.; art. 14, § 1, 1°, tweede lid wet 26 mei 2002 betreffende het recht op maatschappelijke integratie, BS 31 juli 2002, 33.610.

(16) Cass. 24 januari 1983, *Pas.*, I, 603, 1983. Zie ook Werbrouck, J. en van Aggelen, E.S., Samenwonen in de werkloosheidsreglementering: van een financiële naar een sociale benadering? (noot onder Cass. 9 oktober 2017), *RW*, (1453) 1453, nr. 2, 2017-18.

(17) Cass. 9 oktober 2017, *JT*, 139, noot Bernard, N., 2018, *RW*, 1452, noot Werbrouck, J. en van Aggelen, E.S., 2017-18; Cass. 22 januari 2018, *JTT*, 171, 2018; Cass. 12 oktober 2020, rolnr. S.20.0004.F; Arbh. Luik 27 mei 1994, *Rev. dr. commun.*, 197, 1995; Arbh. Brussel 2 april 2015, *JTT*, 429, 2015; Arbh. Brussel 24 juli 2018, *Soc.Kron.*, 39, 2021.

(18) Arbh. Brussel 11 mei 1992, *Soc.Kron.*, 188, noot X.V., 1995; Arbh. Gent 6 mei 1999, *AJT*, 15, noot Uyttenhove, A., 2000-01; Versailles, Ph., La cohabitation : une notion économique-financière en matière de revenu d'intégration sociale (noot onder Cass. 21 november 2011), *Rev.trim.dr.fam.*, (482) 487, nr. 10, 2012; Roty, A.-L., Le contrôle de la situation familiale des chômeurs, in Gosseries, P. en Morsa, M. (eds.), *Droit pénal social*, Brussel, Larcier, (209) 211, 2018.

(19) Arbh. Gent 6 mei 1999, *AJT*, 15, noot Uyttenhove, A., 2000-01.

(20) Bernard, N. en Lemaire, V., L'habitat groupé dit solidaire sous l'angle juridique. Allocations sociales, logement et labellisation, *Jurim pratique*, afl. 3, (5) 30-31, 2013.

(21) Cass. 21 juni 1999, *BTSZ*, 101, noot De Brucq, D., 2000.

(22) GwH 3 december 2015, nr. 174/2015, r.o. B.2.2; Adv.RvS bij het wetsontwerp betreffende het recht op maatschappelijke integratie, *Parl.St.* Kamer, nr. 50-1603/001, 82, 2001-02.

2.1.4. Werkloosheidsverzekering als bakermat

De gemeenrechtelijke definitie kende haar eerste en belangrijkste verschijningsvorm in de werkloosheidsverzekering, zoals hierna uiteengezet. Dit heeft soms tot gevolg dat de bespreking sterk gericht wordt op de werkloosheidsverzekering en de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening (RVA).

Het cassatiearrest van 24 januari 1983 is, voor zover bleek uit onze opzoekingen, het eerste dat de gemeenrechtelijke definitie opnam.²³ Het interpreteert artikel 83ter van het MB van 4 juni 1964 inzake werkloosheid (ingevoegd in 1980),²⁴ dat de categorie van de samenwoner introduceerde in de werkloosheidsverzekering.²⁵ In deze bepaling is de definitie van het arrest van 24 januari 1983 niet te vinden. De eerste normatieve tekst waarin de definitie wordt teruggevonden (volgens een opzoeking op JUSTEL) is het MB inzake de werkloosheidsreglementering van 1991.²⁶ Bij het MB is geen toelichting opgenomen, wat overigens een algemeen pijnpunt is van de werkloosheidsreglementering.²⁷

2.1.5. Medehuur

In de rechtsleer wordt opgemerkt dat de nieuwe regels over medehuur (vooral in Wallonië en Brussel) het risico vergroten dat er sprake is van samenwoning.²⁸ Meer bepaald dienen huurders in Brussel expliciet de voorschriften over medehuur van toepassing te verklaren (art. 257 Brusselse Huisvestingscode; vergelijkbaar maar iets minder duidelijk in art. 2, 2° Waals Woninghuurdecreet²⁹). In Brussel en Wallonië dienen zij ook een medehuurpact te ondertekenen, dat details regelt zoals het betalen van de huurprijs, de mogelijkheid voor nieuwe huurders om toe te treden en meer algemeen zelfs een soort van reglement van interne orde uitmaakt (art. 261, § 1 jo. art. 2, 35° Brusselse Huisvestingscode; art. 72 Waals Woninghuurdecreet). De medehuurders zijn ook hoofdelijk gehouden (art. 259 Brusselse Huisvestingscode; art. 66 Waals Woninghuurdecreet).

(23) Cass. 24 januari 1983, *Pas.*, I, 603, 1983. Dit wordt ook gesuggereerd door Arbh. Brussel 11 mei 1992, *Soc.Kron.*, 188, noot X.V, 1995.

(24) MB 4 juni 1964 inzake werkloosheid, *BS* 6 juni 1964, 6337 (ingevoegd bij art. 5 MB 24 december 1980 tot wijziging van het ministerieel besluit van 4 juni 1964 inzake werkloosheid, *BS* 31 december 1980, 14.664, later herhaaldelijk gewijzigd, evenwel zonder een definitie toe te voegen).

(25) De Greef, V., L'histoire et l'actualité du projet de codification du droit de la sécurité sociale, *TSR*, (181) 194, vn. 73, 2017; Geypen, E., Leroy, A. en Van Cappellen, D., Werkloosheid, in Van Langendonck, J. en Simoens, D. (eds.), *Recente ontwikkelingen van de sociale zekerheid 1980-1986*, Antwerpen, Kluwer, (377) 380, 398-399, 1987; Jamouille, M. en Meunier, N., Indemnisation du chômage et droits subjectifs, *JTT*, (309) 311, 1987.

(26) Art. 59, eerste lid MB 26 november 1991 houdende toepassingsregelen van de werkloosheidsreglementering, *BS* 25 januari 1992, 1593.

(27) De Greef, V., L'histoire et l'actualité du projet de codification du droit de la sécurité sociale, *TSR*, (181) 193, nr. 16 en vn. 65, 2017.

(28) Zie Bernard, N., La cohabitation (au sens de l'allocation de chômage) requiert davantage qu'un simple partage de toit. L'heureuse confirmation de la Cour de cassation (noot onder Cass. 9 oktober 2017), *JT*, (139) 142, nrs. 10-11, 2018.

(29) Decr.W. 15 maart 2018 *relatif au bail d'habitation*, *BS* 28 maart 2018, 30.498.

2.2. ONDER HETZELFDE DAK LEVEN

2.2.1. Omschrijving

Het leven onder hetzelfde dak impliceert dat dezelfde woning gedeeld wordt, met een aantal belangrijke gemeenschappelijk gebruikte delen (zoals de keuken, een salon enzovoort)³⁰, op een min of meer duurzame wijze³¹. De betrokkenen moeten een “centre de vie principal et commun” hebben.³² Dit is niet het geval wanneer de betrokkenen in hetzelfde rusthuis/woonzorgcentrum wonen, maar de ene op de gesloten afdeling voor personen met dementie en de andere op een open afdeling.³³ Men leeft ook niet onder hetzelfde dak door het loutere feit dat men financieel de last draagt van het gezin.³⁴

We hebben geen gepubliceerde rechtspraak gevonden voor het (vermoedelijk niet al te waarschijnlijke) geval dat de betrokkenen in dezelfde afdeling van een rusthuis/woonzorgcentrum maar op verschillende kamers wonen. Wel is er een geval (in het kader van de werkloosheidsverzekering) waarbij een werkloze die woonde in een appartement dat hij huurde van zijn ouders voor 8.000 BEF per maand, werd beschouwd als samenwonend met zijn ouders die een ander appartement betrokken in hetzelfde gebouw.³⁵ Of men een grote precedentwaarde aan dit arrest mag hechten, valt te betwijfelen. Uit het arrest blijkt dat de werkloze tegenstrijdige verklaringen afgelegd had, zelf zijn huurprijs bepaalde, de tv- en telefoonaansluiting van zijn ouders gebruikte en op nog andere manieren financiële voordelen genoot, wat zelfs zijn beweegreden was geweest om aldaar te gaan wonen. Het was ook niet erg duidelijk dat het wel degelijk om een afzonderlijk appartement ging, aangezien het appartement oorspronkelijk gebruikt werd als opslagruimte.

(30) Arbh. Luik 27 mei 1994, *Rev. dr. commun.*, 197, 1995; Arbh. Luik 13 december 2006, *JTT*, 192, 2007; Arbh. Brussel 2 april 2015, *JTT*, 429, 2015; Arbrb. Gent (afd. Gent) 17 januari 2020, *RW*, 1551, 2020-21; Versailles, Ph., La cohabitation : une notion économique-financière en matière de revenu d'intégration sociale (noot onder Cass. 21 november 2011), *Rev. trim. dr. fam.*, (482) 485, nr. 6, 2012; Gilman, J., Lambinet, F. en Mormont, H., La modulation familiale des montants : les catégories de bénéficiaires, in Dumont, D. (ed.), *Questions transversales en matière de sécurité sociale 2*, Brussel, Larcier, (33) 40, nr. 9, 2021; Bonheure, M., Réflexions sur la notion de cohabitation, *JTT*, (489) 490, 2000.

(31) Cass. 18 maart 2002, *NjW*, 94, 2002; Arbh. Luik (afd. Namen) 15 januari 2013, rolnr. 2012/AN/133, www.terralaboris.be; Bonheure, M., Réflexions sur la notion de cohabitation, *JTT*, (489) 491, 2000; Gilman, J., Lambinet, F. en Mormont, H., La modulation familiale des montants : les catégories de bénéficiaires, in Dumont, D. (ed.), *Questions transversales en matière de sécurité sociale 2*, Brussel, Larcier, (33) 39, nr. 8, 2021; Bernard, N. en Lemaire, V., L'habitat groupé dit solidaire sous l'angle juridique. Allocations sociales, logement et labellisation, *Jurim pratique*, afl. 3, (5) 30, 2013; Versailles, Ph., La cohabitation : une notion économique-financière en matière de revenu d'intégration sociale (noot onder Cass. 21 november 2011), *Rev. trim. dr. fam.*, (482) 485, nr. 7, 2012.

(32) Arbrb. Luik 21 april 1999, *JLMB*, 1446, 2000; Reyniers, K., 20 jaar RMI-wet: een (juridische) analyse met focus op jongeren. Studeren als evenwaardige piste voor maatschappelijke integratie, in *De strijd tegen armoede: juridische perspectieven*, Antwerpen, Intersentia, (113) 129-130, nr. 21 (met betrekking tot koststudenten; er wordt verwezen naar een arrest van het Arbeidshof Brussel), 2022.

(33) Arbh. Gent 1 juni 2018, *Soc. Kron.*, 173, 2019.

(34) Arbh. Antwerpen 28 maart 1985, samengevat in Geypen, E., Leroy, A. en Van Cappellen, D., *Werkloosheid*, in Van Langendonck, J. en Simoens, D. (eds.), *Recente ontwikkelingen van de sociale zekerheid 1980-1986*, Antwerpen, Kluwer, (377) 512-513, 1987.

(35) Arbh. Brussel 7 oktober 1998, *Soc. Kron.*, 65, 1999.

2.2.2. Bewijs

De wetgeving bevat wel vaak een vermoeden dat een gedeelde hoofdverblijfplaats of inschrijving in de bevolkingsregisters op dezelfde plaats inhoudt dat men samenwoont,³⁶ maar dit is weerlegbaar. Verwijzen naar het vermoeden kan een nuttige gemakkelijheidsoplossing zijn voor degene die de samenwoning wil doen vaststellen, doch is ook niet meer dan dat. Op basis van de omschrijving in deel 1 lijkt men wel te kunnen bepleiten dat de betrokkenen onder hetzelfde dak leven. Zij delen immers een aantal leefruimtes, op een manier die niet al te zeer verschilt van een koppel dat in hetzelfde huis woont maar elk een eigen slaapkamer heeft. Let wel op dat de redenering inzake het al dan niet samenwonen ook nog rekening moet houden met de overige criteria.

2.2.3. De invloed van afzonderlijke rechten op de woning

Het bestaan van aparte huurovereenkomsten zou verhinderen dat onder eenzelfde dak gewoond wordt,³⁷ maar dit lijkt – als algemene regel – in tegenspraak met het feitelijke karakter van de criteria (zie deel 2.5.2.). Soms ziet men ook constructies waar het afzonderlijke karakter van de huurovereenkomsten kunstmatig is.³⁸

2.2.4. Invloed van de woonplaats (domicilie) en van afwezigheid

Het is niet vereist dat alle samenwoners gedomicilieerd zijn op hetzelfde adres³⁹ of dat zij op ononderbroken wijze aanwezig zijn.⁴⁰ Dit laatste is relevant voor bijvoorbeeld kotstudenten.⁴¹

(36) Bv. art. 7, § 3 wet 27 februari 1987 betreffende de tegemoetkomingen aan personen met een handicap, *BS* 1 april 1987, 4832 (vermoeden van een huishouden wanneer personen hun hoofdverblijfplaats op hetzelfde adres hebben); art. 59, eerste lid MB 26 november 1991 houdende toepassingsregelen van de werkloosheidsreglementering, *BS* 25 januari 1992, 1593.

(37) Arbh. Antwerpen (afd. Hasselt) 9 maart 1994, *Soc.Kron.*, 185, 1995; Arbh. Brussel 10 november 2016, *TJK*, 241, noot Dooms, V., 2017.

(38) Bv. Arbrb. Brussel 14 februari 2013, *Soc.Kron.*, 140 (er waren twee huurovereenkomsten; de ene voor een losse kamer, de andere voor een kamer, een keuken en het sanitair), 2015; Arbh. Gent (afd. Brugge), samengevat in Geypen, E., Leroy, A. en Van Cappellen, D., *Werkloosheid*, in Van Langendonck, J. en Simoens, D. (eds.), *Recente ontwikkelingen van de sociale zekerheid 1980-1986*, Antwerpen, Kluwer, (377) 513 (opdeling van een gezamenlijk aangekocht huis, waarbij diverse kosten nog wel gedeeld werden), 1987.

(39) Cass. 13 januari 1986, *RW*, kol. 815, 1986-87; Cass. 10 mei 1993, *Soc.Kron.*, 83, 1994, *Arr.Cass.*, 480, 1993; Arbh. Antwerpen (afd. Hasselt) 29 juli 1982, samengevat in Geypen, E., Leroy, A. en Van Cappellen, D., *Werkloosheid*, in Van Langendonck, J. en Simoens, D. (eds.), *Recente ontwikkelingen van de sociale zekerheid 1980-1986*, Antwerpen, Kluwer, (377) 512, 1987; Arbh. Gent 6 december 2004, *OCMW-visies*, afl. 1, 45, 2005; Arbrb. Gent (afd. Gent) 17 januari 2020, *RW*, 1551, 2020-21.

(40) Cass. 7 oktober 2002, *NjW*, 461, 2002; Arbh. Gent 1 juni 2018, *Soc.Kron.*, 173, 2019; Arbrb. Gent (afd. Gent) 17 januari 2020, *RW*, 1551, 2020-21; Bonheure, M., *Réflexions sur la notion de cohabitation*, *JTT*, (489) 491-492, 2000; Gilman, J., Lambinet, F. en Mormont, H., *La modulation familiale des montants : les catégories de bénéficiaires*, in Dumont, D. (ed.), *Questions transversales en matière de sécurité sociale 2*, Brussel, Larcier, (33) 39, nr. 8, 2021.

(41) Reyniers, K., 20 jaar RMI-wet: een (juridische) analyse met focus op jongeren. Studeren als evenwaardige piste voor maatschappelijke integratie, in *De strijd tegen armoede: juridische perspectieven*, Antwerpen, Intersentia, (113) 129-130, nr. 21, 2022.

2.2.5. Invloed van de aard van de relatie

Een liefdesrelatie is op zichzelf onvoldoende om te besluiten dat onder hetzelfde dak geleefd wordt.⁴² Dit geldt eveneens wanneer de relatie slechts inhoudt dat sommige nachten het bed gedeeld wordt.⁴³ Ook een kortlopende noodopvang houdt niet in dat onder hetzelfde dak geleefd wordt.⁴⁴ Daarentegen werd ook geoordeeld dat een echtgenote kon blijven samenwonen met haar echtgenoot ondanks een scheiding van tafel en bed, het gedomicileerd zijn in een andere gemeente en het feit dat ze zelf de kosten van huur, gas en elektriciteit betaalde.⁴⁵ De uitspraak in kwestie dateert wel van 1985 en men kan vermoeden dat men thans lossier met een huwelijksband zou omspringen.

2.3. ECONOMISCH-FINANCIËEL VOORDEEL

2.3.1. Omschrijving

Er dient een “economisch-financieel voordeel” voor de gemeenschappelijke woners te zijn om hen als samenwoners te kunnen kwalificeren. Zij moeten dus een besparing of winst verkrijgen uit het feit dat zij een woning delen.⁴⁶ Gedacht kan worden aan het gratis kunnen bewonen van een huis tezamen met een andere persoon en er de gemeenschappelijke maaltijden gebruiken.⁴⁷ Ook het delen van de huurprijs en het delen van infrastructuur (bv. een badkamer, een toilet) leiden tot een economisch-financieel voordeel,⁴⁸ maar hierbij moet opgelet worden of de huurprijs per individu varieert naargelang er meer of minder medehuurders zijn, waarbij variatie suggereert dat er een economisch-financieel voordeel is.⁴⁹

De opname in een therapeutische gemeenschap is een twistpunt. Ze leidt slechts tot een economisch-financieel voordeel wanneer er een voldoende samenleggen van

(42) Gilman, J., Lambinet, F. en Mormont, H., La modulation familiale des montants : les catégories de bénéficiaires, in Dumont, D. (ed.), *Questions transversales en matière de sécurité sociale 2*, Brussel, Larcier, (33) 38, nr. 7, 2021.

(43) Bonheure, M., Réflexions sur la notion de cohabitation, *JTT*, (489) 491, met verwijzing naar ongepubliceerde rechtspraak, 2000.

(44) Versailles, Ph., La cohabitation : une notion économique-financière en matière de revenu d'intégration sociale (noot onder Cass. 21 november 2011), *Rev.trim.dr.fam.*, (482) 485, nr. 7, 2012.

(45) Arbh. Antwerpen (afd. Hasselt) 5 december 1985, samengevat in Geypen, E., Leroy, A. en Van Cappellen, D., Werkloosheid, in Van Langendonck, J. en Simoens, D. (eds.), *Recente ontwikkelingen van de sociale zekerheid 1980-1986*, Antwerpen, Kluwer, (377) 512, 1987.

(46) GwH 4 februari 2021, nr. 17/2021, r.o. B.8.2; Arbh. Brussel 11 mei 1992, *Soc.Kron.*, 188, noot X.V., 1995; Dooms, V., Samenwoning is meer dan het leven onder eenzelfde dak – gevolgen voor het onderzoek van de aanvraag (noot onder Arbh. Brussel 10 november 2016), *TJK*, (244) 244, nr. 9, 2017; Bernard, N., La vie en commun – obligée – de réfugiés ne doit pas nécessairement être vue comme cohabitation (au sens de l'aide sociale), *Soc.Kron.*, (104) 105, nr. 3, 2015; Maes, G., Kloosterlingen in de Leefloonwet. Samenwoners zonder solidariteit?, *NjW*, (254) 257, nr. 12, 2005; Versailles, Ph., La cohabitation : une notion économique-financière en matière de revenu d'intégration sociale (noot onder Cass. 21 november 2011), *Rev.trim.dr.fam.*, (482) 486, nr. 9, 2012; Bonheure, M., Réflexions sur la notion de cohabitation, *JTT*, (489) 493, 2000; Bernard, N. en Lemaire, V., L'habitat groupé dit solidaire sous l'angle juridique. Allocations sociales, logement et labellisation, *Jurim pratique*, afl. 3, (5) 26, 2013.

(47) Cass. 8 december 1984, *JTT*, 112, 1985.

(48) Arbrb. Brussel 14 februari 2013, *Soc.Kron.*, 140, 2015. Vgl. Arbh. Antwerpen (afd. Hasselt) 9 maart 1994, *Soc.Kron.*, 185 (maar de overige criteria waren niet vervuld), 1995.

(49) Arbh. Luik 5 april 2017, rolnr. 2015/AB/1143.

middelen is. Soms wordt het economisch-financieel voordeel wel aanvaard, maar wordt het verkregen voordeel als onbeduidend beschouwd.⁵⁰ Wanneer de patiënten middelen samenleggen, wordt wel een economisch-financieel voordeel aanvaard.⁵¹ Bij een opname in een ziekenhuis ontbreekt bijgevolg het economisch-financieel voordeel, omdat hier nooit middelen samengelegd worden om een huishouden te voeren.⁵²

2.3.2. Herformulering wanneer meer uitgebreide rechten toegekend worden

Wanneer de samenwoning gebruikt wordt als norm voor het verschaffen van meer uitgebreide rechten (bv. om te bepalen of er personen ten laste zijn), dient het economisch-financieel voordeel vervangen te worden door een economische afhankelijkheid van de persoon die geen eigen bestaansmiddelen heeft ten opzichte van de persoon die wel bestaansmiddelen heeft.⁵³ Aldus zal een minderjarig kind zonder eigen inkomsten beschouwd worden als een persoon die samenwoont met degene die voor het kind zorgt. Bij regelingen die schaalvoordelen willen verrekenen, zou een minderjarig kind vermoedelijk niet als samenwoner beschouwd worden.

2.3.3. Wiens voordeel?

De vraag rijst of er een economisch-financieel voordeel dient te zijn voor alle gemeenschappelijke woners. Dit is onduidelijk. In deel 2.3.1. zagen we dat het kosteloos bewonen van een woning en het aldaar gebruiken van de gemeenschappelijke maaltijden volstond voor een economisch-financieel voordeel. In dit geval vroeg degene die kosteloos inwoonde om het tarief van een alleenstaande te krijgen. Anderzijds is het vaste rechtspraak dat het gemeenschappelijk wonen met een persoon die noch bestaansmiddelen heeft, noch deze op min of meer korte termijn kan verwerven (bv. een illegaal verblijvende vreemdeling zonder middelen en zonder mogelijkheid om te werken), niet leidt tot een economisch-financieel voordeel voor de persoon die wel over bestaansmiddelen beschikt.⁵⁴ In de aangehaalde rechtspraak is de verzoeker meestal de persoon die wel bestaansmiddelen heeft, maar soms heeft geen enkele van de gemeenschappelijke woners bestaansmiddelen.

(50) Arbh. Antwerpen (afd. Hasselt) 9 maart 1994, *Soc.Kron.*, 185, 1995.

(51) Arbh. Gent 6 december 2004, *OCMW-visies*, afl. 1, 45, 2005; Versailles, Ph., La cohabitation : une notion économique-financière en matière de revenu d'intégration sociale (noot onder Cass. 21 november 2011), *Rev.trim.dr.fam.*, (482) 486, nr. 9, 2012.

(52) Arbh. Gent 6 december 2004, *OCMW-visies*, afl. 1, 45, 2005. Dit arrest vermeldt ook een rusthuis en een onthaaltheuis als gevallen waar er nooit samenlegging is. Dit lijkt wel *in concreto* te beoordelen te zijn.

(53) Roty, A.-L., Le contrôle de la situation familiale des chômeurs, in Gosseries, P. en Morsa, M. (eds.), *Droit pénal social*, Brussel, Larcier, (209) 211, 2018.

(54) GwH 4 februari 2021, nr. 17/2021, r.o. B.9; Cass. 21 november 2011, *JTT*, 113, 2012, *Rev.trim.dr.fam.*, 477, noot Ph. Versailles, 2012; Arbh. Brussel 10 november 2016, *TJK*, 241, noot V. Dooms, 2017; Arbrb. Brugge 28 april 2004, *RW*, 1275, 2004-05; Arbrb. Brugge 24 september 2003, *NjW*, 314, 2004; Arbrb. Brussel 13 oktober 2005, *TVR*, 190, noot Bouckaert, S., 2006; Bernard, N., La vie en commun – obligée – de réfugiés ne doit pas nécessairement être vue comme cohabitation (au sens de l'aide sociale), *Soc.Kron.*, (104) 105, nr. 4, 2015; Maes, G., Kloosterlingen in de Leefloonwet. Samenwoners zonder solidariteit?, *NjW*, (254) 258, nr. 14, 2005.

In de rechtsleer worden deze ogenschijnlijk tegenstrijdige oplossingen bekritiseerd.⁵⁵ Het lijkt ons dat de rechtspraak de toepassingsvereisten van de samenwoning toetst in hoofde van de verzoeker. Degene die kosteloos inwoont, haalt duidelijk een economisch-financieel voordeel uit het gemeenschappelijk wonen. Hij kan dus als samenwoner gekwalificeerd worden. Daarentegen haalt de verzoeker die eigen (doch onvoldoende) bestaansmiddelen heeft, geen economisch-financieel voordeel uit het gemeenschappelijk wonen met een persoon die noch bestaansmiddelen heeft, noch binnen een redelijke tijd kan verwerven. Veeleer lijdt hij een economisch-financieel nadeel. Er is dan geen sprake van samenwoning.

2.3.4. Gemeenschappelijk karakter

Het economisch-financieel voordeel dient, net zoals het hieronder besproken sociaal criterium (zie deel 2.4.1.), hoofdzakelijk gemeenschappelijk geregeld te worden.⁵⁶ De meerderheid van de uitgaven moet dus gemeenschappelijk gedaan worden. Enkele uitgaven gemeenschappelijk doen volstaat niet. Dit impliceert dus dat gemeenschappelijke woners die wekelijks een gezamenlijk avondmaal organiseren op gezamenlijke kosten (met bv. een beurtrol voor het bereiden van de maaltijd), niet omwille van dit maal samenwoners zijn. Anderzijds is niet vereist dat alle uitgaven gemeenschappelijk gedaan worden.⁵⁷ Uitgaven die uit de aard van de zaak gemeenschappelijk moeten gebeuren – te denken valt aan het betalen van nutsvoorzieningen in een woning met slechts één teller – zijn slechts een zwakke aanduiding van een hoofdzakelijk gemeenschappelijke regeling.⁵⁸

2.4. SOCIAAL CRITERIUM

2.4.1. Omschrijving

Het sociaal criterium houdt in dat de samenwoners huishoudelijke taken, activiteiten en aangelegenheden hoofdzakelijk gemeenschappelijk verrichten. Voorbeelden hiervan zijn het onderhoud en de inrichting van de woning⁵⁹, het doen van de was en de boodschappen, het bereiden en nuttigen van de maaltijden⁶⁰, waarbij rekening gehouden moet worden met het feit dat gemeenschappelijke woners vaak een

(55) Gilman, J., Lambinet, F. en Mormont, H., La modulation familiale des montants : les catégories de bénéficiaires, in Dumont, D. (ed.), *Questions transversales en matière de sécurité sociale 2*, Brussel, Larcier, (33) 56, nr. 24, 2021.

(56) Bernard, N., La vie en commun – obligée – de réfugiés ne doit pas nécessairement être vue comme cohabitation (au sens de l'aide sociale), *Soc.Kron.*, (104) 106, nr. 6, 2015.

(57) Gilman, J., Lambinet, F. en Mormont, H., La modulation familiale des montants : les catégories de bénéficiaires, in Dumont, D. (ed.), *Questions transversales en matière de sécurité sociale 2*, Brussel, Larcier, (33) 42, nr. 13, 2021.

(58) Arbh. Antwerpen (afd. Hasselt) 9 maart 1994, *Soc.Kron.*, 185, 1995; Arbh. Luik (afd. Luik) 13 februari 2017, rolnr. 2016/AL/272.

(59) Het gezamenlijk aankopen van een woning is een aanwijzing hiervoor, maar geen onomstotelijk bewijs, Arbrb. Luik 21 april 1999, *JLMB*, 1446, 2000.

(60) Arbh. Antwerpen 5 november 1984 en Arbh. Brussel 21 juni 1984, samengevat in Geypen, E., Leroy, A. en Van Cappellen, D., Werkloosheid, in Van Langendonck, J. en Simoens, D. (eds.), *Recente ontwikkelingen van de sociale zekerheid 1980-1986*, Antwerpen, Kluwer, (377) 514 (geen samenwoning wanneer weliswaar de keuken gemeenschappelijk is, maar de betrokkene een eigen gasvuur heeft in haar woonkamer; geen samenwoning wanneer de keuken gemeenschappelijk is maar elke bewoner in zijn eigen behoeften voorziet en voor zichzelf kookt), 1987; Arbh. Gent 6 mei 1999, *AJT*, 15, noot Uyttenhove, A., 2000-01.

gezamenlijke wekelijkse maaltijd organiseren die louter bedoeld is om een zekere mate van samenhang te bewerkstelligen. Het delen van transportmiddelen wordt ook soms genoemd.⁶¹

Het is niet vereist dat de betrokkenen hebben gewenst om een gezin te vormen.⁶² Zij moeten evenmin verwant zijn.⁶³

In beginsel regelen kinderen ten laste de huishoudelijke aangelegenheden niet gemeenschappelijk met hun ouders.⁶⁴

2.4.2. Redengeving

Men kan het sociale criterium beschouwen als een erkenning van het feit dat enkel echtgenoten (art. 213 oud BW) een hulp- en bijdrageplicht hebben, terwijl die bij andere samenlevingsverbanden in beginsel ontbreekt.⁶⁵ Het is niet moeilijk om een economisch-financieel voordeel te halen uit gemeenschappelijk wonen (zie deel 2.3.1.), maar zo'n economisch-financieel voordeel is van een andere grootteorde tussen vreemden die elkaar voor de eerste maal zien dan tussen een paar dat een langdurige affectieve relatie heeft. Het sociale criterium maakt het mogelijk om het onderscheid te maken tussen beide situaties, zonder dat men al te diep gaat graven om het financieel-economische voordeel te begroten. Zo'n oefening zou vermoedelijk erg indringend zijn, terwijl het weinig duidelijk is – in de huidige staat van de regelgeving – vanaf wanneer er voldoende besparingen zijn om van de categorie van de alleenstaande naar de categorie van de samenwoner te springen. Momenteel zijn die categorieën immers strikt gescheiden⁶⁶, terwijl een begroting van het financieel-economische voordeel suggereert dat men naar een glijdende schaal moet evolveren.

2.4.3. Elementen die pleiten voor de vervulling van het sociaal criterium

Pleiten ten gunste van een gemeenschappelijk huishouden:

- het hebben van een gemeenschappelijk kind⁶⁷;

(61) Bonheure, M., *Réflexions sur la notion de cohabitation*, *JTT*, (489) 493, 2000.

(62) Arbrb. Brussel 13 oktober 2005, *TVR*, 190, noot S. Bouckaert, 2006; Bernard, N., *La vie en commun – obligée – de réfugiés ne doit pas nécessairement être vue comme cohabitation (au sens de l'aide sociale)*, *Soc.Kron.*, (104) 107, nr. 7, 2015; Bernard, N. en Lemaire, V., *L'habitat groupé dit solidaire sous l'angle juridique. Allocations sociales, logement et labellisation*, *Jurim pratique*, afl. 3, (5) 31-32, 2013. Zie wel Bonheure, M., *Réflexions sur la notion de cohabitation*, *JTT*, (489) 493, 2000.

(63) Thienpont, A., *Werkloosheid*, in Put, J., Verdeyen, V. en Stevens, Y. (eds.), *Praktijkboek sociale zekerheid*, Mechelen, Kluwer, (441) 512, nr. 1023, 2021.

(64) Adv.RvS bij het wetsontwerp betreffende het recht op maatschappelijke integratie, *Parl.St.* Kamer, nr. 50-1603/001, 82, 2001-02.

(65) Zie over het ontbreken van de hulp- en bijdrageplicht bv. Verschelden, G., Brouwers, S., Boone, K., Martens, I. en Verstraete, K., *Overzicht rechtspraak. Familierecht (2001-2006)*, *TPR*, (141) 441, nr. 408 (wettelijke samenwoners), 447, nr. 418 (feitelijke samenwoners), 2007. Uitzonderingen zijn er als er een alimentatieplicht bestaat (samenleving door familieleden) of als er een contract is dat een hulp- en bijdrageplicht invoert.

(66) GwH 3 december 2015, nr. 174/2015, r.o. B.7.

(67) Cass. 12 oktober 2020, rolnr. S.20.0004.F; Arbrb. Brussel 14 februari 2013, *Soc.Kron.*, 140, 2015; Arbrb. Gent (afd. Gent) 17 januari 2020, *RW*, 1551 (met als bijkomend element dat de betrokkenen afspraken hadden gemaakt over wie het kind naar school bracht), 2020-21.

- het hebben van een gemeenschappelijk account op sociale media zoals Facebook⁶⁸;
- het feit dat er enkel aparte slaapkamers zijn en de maaltijden gezamenlijk genuttigd worden⁶⁹;
- de boedelvermenging van de goederen van de gemeenschappelijke woners⁷⁰.

2.4.4. Elementen die pleiten tegen de vervulling van het sociaal criterium

Pleiten tegen een gemeenschappelijk huishouden:

- het gegeven dat de samenwoners op verschillende ogenblikken de woning hebben betrokken en zullen verlaten⁷¹;
- het gegeven dat de huishoudelijke activiteiten door een derde – in casu Poverello – georganiseerd worden⁷²;
- het maken van afspraken over een keuken en een badkamer, wat als zodanig te beperkt is om te spreken van een hoofdzakelijk gemeenschappelijk verrichten van huishoudelijke aangelegenheden⁷³;
- het ontbreken van gemeenschappelijke bankrekeningen of van volmachten op elkaars bankrekeningen⁷⁴;
- het gegeven dat de samenwoners gedurig ruziemaken en bijgevolg elkaar vermijden⁷⁵;
- het gegeven dat de betrokkenen een eigen leefruimte hebben⁷⁶;
- het bestaan van afsluitingen die een exclusief gebruik van sommige kamers of andere onderdelen van de woning mogelijk maken (sloten op kasten in de keukens of elders, deuren die met een code te openen zijn)⁷⁷.

In het algemeen is er geen samenwoning bij een LAT-relatie, mits de betrokkenen werkelijk afzonderlijke woningen hebben en die ook gebruiken.⁷⁸

(68) Cass. 12 oktober 2020, rolnr. S.20.0004.F.

(69) Arbh. Antwerpen (afd. Hasselt) 24 mei 1984, samengevat in Geypen, E., Leroy, A. en Van Cappellen, D., Werkloosheid, in Van Langendonck, J. en Simoens, D. (eds.), *Recente ontwikkelingen van de sociale zekerheid 1980-1986*, Antwerpen, Kluwer, (377) 513, 1987.

(70) Arbrb. Brussel 14 februari 2013, *Soc.Kron.*, 140 (bepaalde facturen van de vrouw bevonden zich in de kamer van de man). Boedelvermenging is een feitelijke toestand, waarbij (vooral lichamelijke) goederen van twee of meer personen door elkaar geraken. Ze treedt vooral op tussen personen die met elkaar samenwonen, zoals concubinanten, samenwonende familieleden en personen die gezamenlijk een woning huren ('*cobousing*'; leven in een woongroep), 2015.

(71) Cass. 22 januari 2018, *JTT*, 171, 2018.

(72) Arbh. Brussel 24 juli 2018, *Soc.Kron.*, 39, 2021.

(73) Arbh. Brussel 11 oktober 1984, samengevat in Geypen, E., Leroy, A. en Van Cappellen, D., Werkloosheid, in Van Langendonck, J. en Simoens, D. (eds.), *Recente ontwikkelingen van de sociale zekerheid 1980-1986*, Antwerpen, Kluwer, (377) 513-514, 1987.

(74) Gent 6 juni 2019, *RW*, 820, noot, 2020-21.

(75) Versailles, Ph., La cohabitation : une notion économique-financière en matière de revenu d'intégration sociale (noot onder Cass. 21 november 2011), *Rev.trim.dr.fam.*, (482) 495, nr. 20, 2012.

(76) Arbh. Gent 6 mei 1999, *AJT*, 15, noot Uyttenhove, A., 2000-01.

(77) Arbh. Luik 5 april 2017, rolnr. 2015/AB/1143; Bernard, N., Quel "label" pour l'habitat solidaire?, *JT*, (537) 539, nr. 9, 2019.

(78) Gent 6 juni 2019, *RW*, 820, noot, 2020-21.

2.4.5. Samenleggen van financiële middelen?

In het kader van het sociale criterium wordt ook soms aandacht gegeven aan het samenleggen van financiële middelen. Dit kan⁷⁹ maar moet niet⁸⁰ gebeuren. Het is niet vereist dat alle of bijna alle financiële middelen van de betrokkenen in één budget verenigd worden.⁸¹ Het is duidelijk dat op dit punt het sociale criterium aanschuurt bij het financieel-economische criterium, maar in het kader van het sociale criterium wordt niet onderzocht of het samenleggen van financiële middelen een besparing of winst opleveren. Dat is een vraag onderzocht binnen het financieel-economische criterium.

2.4.6. De mogelijk zwakke positie van het sociale criterium

Het sociale criterium is relatief recent van datum en is momenteel slechts een (gewijzigde of geëvolueerde) interpretatie van de wettelijke definitie.⁸² Nog in 2013 gebruikte het Hof van Cassatie het economisch-financiële criterium als enige criterium.⁸³ Deels is dit wel te begrijpen in deze uitspraak, want het ging om een gehuwd koppel, waarvan men kan verwachten dat het sociale criterium sowieso vervuld zal zijn. Zelfs in 2018 is er nog een cassatiearrest dat enkel het economisch-financiële criterium toepast, maar dit kan hoogstwaarschijnlijk cassatietechnisch verklaard worden (het Hof van Cassatie oordeelt enkel over de aspecten van een zaak die bij hem aanhangig én nuttig zijn om tot een beslissing te komen).⁸⁴ Desondanks is er weinig dat het Hof van Cassatie zou verbieden om het sociale criterium terug te schrappen, bij gebrek aan wettelijke verankering en aan precedentenwerking in het Belgische recht.

2.5. BEWIJSREGELING

2.5.1. Cumulatieve criteria

De vermelde criteria zijn cumulatief te vervullen.⁸⁵ Het loutere leven onder één dak is dus niet genoeg.⁸⁶ Ook het bestaan van een financieel voordeel door het samenwonen

(79) Arbh. Luik 27 mei 1994, *Rev. dr. commun.*, 197, 1995; Arbh. Luik (afd. Luik) 13 februari 2017, rolno. 2016/AL/272.

(80) Arbh. Gent 6 december 2004, *OCMW-visies*, afl. 1, 45, 2005.

(81) Cass. 24 januari 1983, *Pas.*, I, 603, 1983; Arbrb. Gent (afd. Gent) 17 januari 2020, *RW*, 1551, 2020-21.

(82) Gilman, J., Lambinet, F. en Mormont, H., La modulation familiale des montants : les catégories de bénéficiaires, in Dumont, D. (ed.), *Questions transversales en matière de sécurité sociale 2*, Brussel, Larcier, (33) 152-153, nr. 144, 2021.

(83) Cass. 4 november 2013, *JTT*, 75, 2014.

(84) Cass. 22 januari 2018, *JTT*, 201, 2018. Het beroepen arrest had zo te zien de samenwoning verworpen omdat het economisch-financieel criterium niet vervuld was, vermoedelijk zonder het sociaal criterium na te gaan.

(85) Cass. 22 januari 2018, *JTT*, 171, 2018; Arbh. Luik 27 mei 1994, *Rev. dr. commun.*, 197, 1995; Arbh. Gent 6 december 2004, *OCMW-visies*, afl. 1, 45, 2005; Arbh. Luik (afd. Luik) 13 februari 2017, rolno. 2016/AL/272; Arbh. Luik 5 april 2017, rolno. 2015/AB/1143; Maes, G., Kloosterlingen in de Leefloonwet. Samenwoners zonder solidariteit?, *NjW*, (254) 257, nr. 10, 2005; Bernard, N., Quel "label" pour l'habitat solidaire?, *JT*, (537) 538, nr. 3, 2019; Versailles, Ph., La cohabitation : une notion économique-financière en matière de revenu d'intégration sociale (noot onder Cass. 21 november 2011), *Rev. trim. dr. fam.*, (482) 484, nr. 5, 2012.

(86) Arbh. Brussel 2 april 2015, *JTT*, 429, 2015; Arbh. Luik (afd. Luik) 13 februari 2017, rolno. 2016/AL/272.

volstaat op zichzelf niet om te spreken van samenwoning.⁸⁷ Er wordt ook gewezen op het feit dat in sommige gevallen, een gemeenschappelijke afhandeling van specifieke huishoudelijke aangelegenheden opgedrongen wordt, bijvoorbeeld omdat er slechts één teller voor nutsvoorzieningen is.⁸⁸ Dergelijke gedwongen gemeenschappelijke aangelegenheden zijn slechts een zeer zwakke aanwijzing van samenwoning.

2.5.2. Beoordeling

De criteria voor samenwoning zijn louter feitelijk en worden door de rechter beoordeeld.⁸⁹ De inschrijving in de bevolkingsregisters kan een aanwijzing zijn, maar is niet beslissend.⁹⁰ Hierbij moet wel opgelet worden dat sommige regelingen een wettelijk vermoeden van samenwonen bevatten dat gekoppeld is aan de inschrijving op eenzelfde adres. Ook de inschrijving op een referentieadres van het OCMW is een belangrijke aanwijzing, ditmaal tegen samenwoning.⁹¹ Belangrijk is dat de RVA stelt dat definities van gemeenschappelijk wonen in het regionale recht inzake ruimtelijke ordening of huisvesting (bv. art. 1.3, § 1, 16° VCW voor gemeenschappelijk wonen; zie deel 1.3.) niet noodzakelijk uitsluitel geven of iemand samenwoont dan wel alleenstaande is.⁹² In de regel moeten meerdere aanwijzingen van samenwoning aanwezig zijn.⁹³

2.5.3. Bewijslast

Het principe is dat degene die aanspraak maakt op een socialezekerheidsprestatie, dient aan te tonen dat hij voldoet aan de vereisten gesteld voor deze prestatie.⁹⁴ Indien de RVA vervolgens aanwijzingen aanbrengt van samenwoning (zoals de inschrijving van meerdere personen op hetzelfde adres), is het aan de werkloze om aan te tonen dat hij alleenstaand is.⁹⁵ Het betreft echter het bewijs van een negatief feit, zodat een lagere

(87) Arbh. Brussel 2 april 2015, *JTT*, 429, 2015; Arbrb. Brussel 21 januari 2014, *Soc.Kron.*, 142, 2015.

(88) Arbrb. Brussel 21 januari 2014, *Soc.Kron.*, 142, 2015.

(89) Cass. 10 mei 1993, *Soc.Kron.*, 83, 1994, *Arr.Cass.*, 480, 1993; Cass. 7 oktober 2002, *NjW*, 461, 2002; Cass. 22 januari 2018, *JTT*, 171, 2018; Arbh. Gent 6 december 2004, *OCMW-visies*, afl. 1, 45, 2005; Arbrb. Brussel 14 februari 2013, *Soc.Kron.*, 140, 2015; Bernard, N., La cohabitation (au sens de l'allocation de chômage) requiert davantage qu'un simple partage de toit. L'heureuse confirmation de la Cour de cassation (noot onder Cass. 9 oktober 2017), *JT*, (139) 140, nr. 2, 2018; Maes, G., Kloosterlingen in de Leefloornwet. Samenwoners zonder solidariteit?, *NjW*, (254) 257, nr. 10, 2005; Bonheure, M., Réflexions sur la notion de cohabitation, *JTT*, (489) 493, 2000; Roty, A.-L., Le contrôle de la situation familiale des chômeurs, in Gosseries, P. en Morsa, M. (eds.), *Droit pénal social*, Brussel, Larcier, (209) 211, 2018.

(90) Bonheure, M., Réflexions sur la notion de cohabitation, *JTT*, (489) 490, 2000; Roty, A.-L., Le contrôle de la situation familiale des chômeurs, in Gosseries, P. en Morsa, M. (eds.), *Droit pénal social*, Brussel, Larcier, (209) 211, 2018.

(91) Van Eeckhoutte, W. en Van Oostveldt, E., *Sociaal Compendium. Socialezekerheidsrecht met fiscale notities*, Mechelen, Kluwer, 1640, nr. 3276, 2022.

(92) RVA, Cohousing - Artikelen 110 KB en 59 MB - gevolgen van het arrest van het Hof van Cassatie van 9 oktober 2017 – voorlopige richtlijnen, RIODOC 181041, <https://diensten.rva.be>.

(93) Bonheure, M., Réflexions sur la notion de cohabitation, *JTT*, (489) 493, 2000.

(94) Arbrb. Gent 8 juni 2020, *Soc.Kron.*, 615, 2022; Simoens, D., Zin en onzin van de contractualisering binnen de wettelijke sociale zekerheid, *TSR*, 419, nr. 64, 2009.

(95) Cass. 18 november 2013, nr. S.12.0070.F; Cass. 22 januari 2018, *JTT*, 201, 2018; Arbh. Luik 10 februari 2014, *JTT*, 147, 2014; Arbh. Luik 5 april 2017, rolnr. 2015/AB/1143; Bonheure, M., Réflexions sur la notion de cohabitation, *JTT*, (489) 495, 2000; Roty, A.-L., Le contrôle de la situation familiale des chômeurs, in Gosseries, P. en Morsa, M. (eds.), *Droit pénal social*, Brussel, Larcier, (209) 214, 2018.

bewijsstandaard opgelegd wordt.⁹⁶ De RVA⁹⁷ oordeelt dat de werkloze “minstens en cumulatief” volgende gegevens moet voorleggen:

- het huurcontract, tenzij er specifieke regelgeving is die het ontbreken van het huurcontract verantwoordt. Wel leidt het ontbreken van het huurcontract enkel tot nader onderzoek. Men kan aannemen dat hetzelfde geldt voor andere bewoningsrechten, zoals bijvoorbeeld een zakelijk recht van bewoning (art. 3.138, tweede lid BW). Hierbij moet wel opgelet worden, want andere bewoningsrechten worden vaak om niet gevestigd in familiale kring (een zakelijk recht van bewoning wordt bijvoorbeeld meestal kosteloos voorbehouden bij de schenking van een woning);
- een attest dat hij over een aparte kamer beschikt;
- “[e]n omstandige, niet-gestandaardiseerde, uitleg [...] over het feit dat hij zijn huishouding niet hoofdzakelijk gemeenschappelijk met een of meerdere medebewoners regelt en dat hij een zelfstandig leven leidt”. Wat betreft het gestandaardiseerd zijn van de uitleg wordt verduidelijkt dat het gebruik van typeformulieren van bijvoorbeeld een vakbond of een uitbetalingsinstelling niet automatisch inhoudt dat een gestandaardiseerde uitleg gegeven wordt. Mochten er voorbeelden staan op het typeformulier en beperkt de werkloze zich ertoe deze te hernemen, is er wel een gestandaardiseerde uitleg.

3. REGELINGEN DIE DE GEMEENRECHTELIJKE DEFINITIE UITDRUKKELIJK VOLGEN

We bespreken eerst de regelingen waarin schaalvoordelen verrekend worden en dus impliceren dat de samenwoning tot een vermindering van de uitkering leidt. Het betreft de werkloosheidsverzekering en het leefloon alsmede de steun op grond van de OCMW-wet. Daarna onderzoeken we of er regelingen zijn die de gemeenrechtelijke definitie toepassen om schaalnadelen op te vangen, waarbij zal blijken dat er geen dergelijke regelingen zijn. We eindigen met een korte *excursus* over het gebruik van de gemeenrechtelijke definitie buiten het socialezekerheidsrecht.

3.1. REGELINGEN WAARIN SCHAALVOORDELEN VERREKEND WORDEN

3.1.1. Werkloosheidsverzekering

In de werkloosheidsverzekering wordt de gemeenrechtelijke definitie van de samenwoning gebruikt voor het bepalen van het bedrag van de daguitkering. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen werknemers met gezinslast (in essentie samenwoning met familieleden of de echtgenoot, of het betalen van onderhoudsuitkeringen), alleenwonende werknemers (werknemers die alleen wonen, met uitzondering van zij die onderhoudsuitkeringen betalen en op grond hiervan werknemers met gezinslast zijn) en samenwonende werknemers.⁹⁸ Het verschil kan erg belangrijk zijn; zo ontvangt de samenwonende met gezinslast ruim het dubbele van de samenwonende

(96) Art. 8.6 BW; Arbh. Luik 5 april 2017, rolnr. 2015/AB/1143; Van Eeckhoutte, W. en Van Oostveldt, E., *Sociaal Compendium. Socialezekerheidsrecht met fiscale notities*, Mechelen, Kluwer, 1639, nr. 3276, 2022.

(97) RVA, Cohousing - Artikelen 110 KB en 59 MB - gevolgen van het arrest van het Hof van Cassatie van 9 oktober 2017 - voorlopige richtlijnen, RIODOC 181041, <https://diensten.rva.be>.

(98) Art. 110 *jo.* 114 KB 25 november 1991 houdende de werkloosheidsreglementering, *BS* 31 december 1991, 29.888.

zonder gezinslast in de derde forfaitaire vergoedingsperiode van het degressieve stelsel van werkloosheidsuitkeringen.⁹⁹

De grondslag hiervan is een machtiging aan de Koning om het bedrag van de daguitkering te bepalen, rekening houdende met onder andere de gezinssamenstelling van de werkloze.¹⁰⁰

3.1.2. Leefloon en steun op grond van de OCMW-wet

Bij het recht op maatschappelijke integratie door middel van een leefloon, wordt de gemeenrechtelijke definitie van de samenwoning gebruikt om het bedrag van het leefloon te bepalen.¹⁰¹ Hierbij wordt echter slechts rekening gehouden met een limitatief opgesomde groep van gemeenschappelijke woners, zijnde (kort samengevat) de partner (huwelijk of feitelijk gezin) en ascendenten of descendenten van de eerste graad.¹⁰² Er wordt dus geen rekening gehouden met de bestaansmiddelen van andere gemeenschappelijke woners.¹⁰³ De reden hiervan wordt niet gegeven, aangezien het KB inzake het leefloon geen verslag aan de Koning bevat. Ook de parlementaire voorbereiding van de wet weidt hierover niet uit, hoewel wel vermeld wordt dat “wel degelijk rekening [zal] worden gehouden met de bestaansmiddelen van de partner waarmee men een feitelijk gezin vormt”.¹⁰⁴ De ascendenten en descendenten worden hier niet vermeld.

De steun op grond van de OCMW-wet¹⁰⁵ bevat zelf geen regeling van de samenwoning, maar er wordt gewoonlijk uitgegaan van de bedragen en categorieën inzake het leefloon, waar de samenwoning relevant is (zie deel 3.1.2.).¹⁰⁶ Voor zover we zien, is er enkel een uitdrukkelijk grondslag hiervoor in een MB met betrekking tot

(99) Werbrouck, J. en van Aggelen, E.S., Samenwonen in de werkloosheidsreglementering: van een financiële naar een sociale benadering? (noot onder Cass. 9 oktober 2017), *RW*, (1453) 1453, nr. 1, 2017-18.

(100) Art. 7, § 1octies, derde lid, 3° besluitwet 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders, *BS* 30 december 1944, 1730.

(101) Art. 14, § 1, 1°, tweede lid wet 26 mei 2002 betreffende het recht op maatschappelijke integratie, *BS* 31 juli 2002, 33.610; Arbrb. Brugge 24 september 2003, *NjW*, 314, 2004; Dooms, V., Samenwoning is meer dan het leven onder eenzelfde dak – gevolgen voor het onderzoek van de aanvraag (noot onder Arbh. Brussel 10 november 2016), *TJK*, (244) 244-245, nr. 7, 2017; Gilman, J., Lambinet, F. en Mormont, H., La modulation familiale des montants : les catégories de bénéficiaires, in Dumont, D. (ed.), *Questions transversales en matière de sécurité sociale 2*, Brussel, Larcier, (33) 116, nr. 98, 2021. Zie voor de toestand vóór de wet van 26 mei 2002 Cass. 8 oktober 1984, *Soc.Kron.*, 110, noot Funck, H., 1985; Cass. 8 december 1984, *JTT*, 112, 1985.

(102) Art. 34, §§ 1-2 KB 11 juli 2002 houdende het algemeen reglement betreffende het recht op maatschappelijke integratie, *BS* 31 juli 2002, 33.622. De grondslag voor de differentiatie is te vinden in art. 16, § 1 wet 26 mei 2002 betreffende het recht op maatschappelijke integratie, *BS* 31 juli 2002, 33.610.

(103) Art. 34, § 3 KB 11 juli 2002 houdende het algemeen reglement betreffende het recht op maatschappelijke integratie, *BS* 31 juli 2002, 33.622.

(104) MvT bij het wetsontwerp betreffende het recht op maatschappelijke integratie, nr. 50-1603/001, 22, 2001-02.

(105) Art. 57, § 1 organieke wet 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn, *BS* 5 augustus 1976, 9876.

(106) Arbh. Brussel 24 juli 2018, *Soc.Kron.*, 39, 2021.

dienstverlening aan buitenlanders die niet in het bevolkingsregister zijn ingeschreven.¹⁰⁷ Voor de overige gevallen wordt uitgegaan van een analogieredenering, die men vermoedelijk kan steunen op het oordeel van het Grondwettelijk Hof dat het leefloon een minimumgrens is waaronder men niet mag zakken.¹⁰⁸

3.2. **REGELINGEN BESTEMD OM SCHAALNADELEN OP TE VANGEN**

Voor zover gezien, wordt de gemeenrechtelijke definitie niet onverkort van toepassing verklaard in regelingen bestemd om schaalnadelen op te vangen.

3.3. **EXCURSUS: GEBRUIK BUITEN HET SOCIALEZEKERHEIDSRICHT**

3.3.1. **Tweedelijnsbijsland in het gerechtelijk recht**

a. Gebruik van de gemeenrechtelijke definitie

Sinds 2020 gebruiken de artikelen 508/13/1, § 1 respectievelijk art. 508/13/2, eerste en tweede lid Ger.W. de gemeenrechtelijke definitie van de samenwoning, om te bepalen wiens inkomsten in aanmerking genomen worden bij het inkomensonderzoek met betrekking tot de tweedelijnsbijsland.¹⁰⁹ De verantwoording van het amendement waardoor artikelen 508/13/1, § 1 respectievelijk art. 508/13/2, eerste en tweede lid Ger.W. ingevoegd werden in het oorspronkelijke wetsontwerp (dat niet naar de samenwoning verwijst), verwijst echter niet naar de herkomst van de definitie.¹¹⁰ Enkel wordt verwezen naar de armoedegrens gedefinieerd door de FOD Sociale Zekerheid, maar men kan betwijfelen dat hieruit afgeleid mag worden dat de definitie van samenwoning dezelfde bron heeft, aangezien dit voorkomt in de verantwoording van een amendement ingediend door andere leden.¹¹¹

b. Uitsluiting van inkomsten indien strijdig belang

Interessant is dat telkens uitdrukkelijk bepaald wordt dat geen rekening wordt gehouden met de inkomsten van een samenwoner wiens belang strijdig is met het belang van de verzoeker om tweedelijnsbijsland. Dit wijkt af van het socialezekerheidsrecht. Dit kan verklaard worden door het feit dat het socialezekerheidsrecht uitgaat van een harmonieuze samenwoning (wat ook meestal het geval is), terwijl het gerechtelijk recht rekening houdt met belangenconflicten. Zo kan men bezwaarlijk ervan uitgaan dat gehuwden of wettelijk samenwonenden die tegen elkaar een geding voeren, elkaar financieel zullen steunen met betrekking tot de gedingkosten. Het lijkt niet

(107) MB 30 januari 1995 tot regeling van de terugbetaling door de Staat van de kosten van de dienstverlening door de openbare centra voor maatschappelijk welzijn toegekend aan een behoeftige die de Belgische nationaliteit niet bezit en die niet in het bevolkingsregister is ingeschreven, *BS* 3 maart 1995, 4832.

(108) GwH 10 november 2011, nr. 170/2011, r.o. B.8-B.9.

(109) Ingevoegd door de wet 31 juli 2020 tot wijziging van het gerechtelijk wetboek teneinde de toegang tot de juridische tweedelijnsbijsland en de rechtsbijsland te verbeteren, door de ter zake geldende inkomensmaxima te verhogen, *BS* 6 augustus 2020, 57.845.

(110) Amendementen nrs. 5-6 (Aouasti, K., Van Hecke, S., Ozen, O., Khattabi, Z. en Zanchetta, L.) bij het wetsvoorstel tot verbetering van de toegang tot de juridische tweedelijnsbijsland, door de ter zake geldende inkomensmaxima te verhogen, *Parl.St.* Kamer, 55-0175/004, 7 en 10, 2019-20.

(111) Amendement nr. 11 (Gilson, N. en Pivin, P.) bij het wetsvoorstel tot verbetering van de toegang tot de juridische tweedelijnsbijsland, door de ter zake geldende inkomensmaxima te verhogen, *Parl.St.* Kamer, 55-0175/004, 18, 2019-20.

nodig om een dergelijke regeling inzake belangenconflicten in te voeren in het socialezekerheidsrecht, omdat bij dergelijke conflicten vaak toch de samenwoning beëindigd zal worden en dus de partijen als alleenstaanden behandeld zullen worden. De samenwonenden ontvangen in de regel ook zelf de socialezekerheidsuitkeringen waarop zij recht hebben, wat de invloed van belangenconflicten ook vermindert.

c. Theoretische beschouwingen

De opname van de gemeenrechtelijke definitie van de samenwoning in de regeling van de tweedelijnsbijstand is interessant. De tweedelijnsbijstand kadert in een ruimer systeem dat beoogt om minderbedeelden te ondersteunen wat betreft de toegang tot het gerecht, overigens zonder kenmerken van een verzekering.¹¹² Dat maakt de tweedelijnsbijstand vergelijkbaar met de sociale bijstand: hulp aan degenen die ze nodig hebben, zonder dat de verzekeringsgedachte speelt (waarbij we abstractie maken van het feit dat een strikt onderscheid tussen sociale verzekering en sociale bijstand ondertussen moeilijk vol te houden is¹¹³). Ze is een vorm van juridische bijstand.

Men kan zich dan gaan afvragen of de tweedelijnsbijstand (en meer algemeen de diverse mechanismen die de betaalbaarheid van de rechtsgang willen garanderen, maar die gebruiken de gemeenrechtelijke definitie van de samenwoning niet) geen deel moet gaan uitmaken van de sociale zekerheid zoals gedefinieerd in artikel 2 van het Handvest van de Sociaal Verzekerde.¹¹⁴ Minstens op het dogmatische vlak komt het als wenselijk voor om de bijstandsmechanismen in het gerechtelijk recht niet volledig over het hoofd te zien in de sociale zekerheid. Er is immers een mogelijkheid dat er discriminaties bestaan tussen rechtzoekenden die beroep doen op de tweedelijnsbijstand en hulpzoekenden die beroep doen op de sociale zekerheid, in het bijzonder mechanismen van sociale bijstand. Of dit het geval is, valt buiten ons bestek.

3.3.2. Varia

Louter volledigheidshalve vermelden we nog dat de gemeenrechtelijke definitie ook in een aantal andere gevallen gebruikt wordt, met name in het Brusselse recht om te definiëren wat een gezin is¹¹⁵ en ook occasioneel voor het bepalen wie aanspraak kan

(112) Boularbah, H., Caprasse, O., de Leval, G., Georges, Fr., Moreau, P., Mougenot, D., van Compernelle, J., van Drooghenbroeck, J.-Fr., Biemar, B., Frankignoul, L. en Grella, V., *Droit judiciaire*, II, *Manuel de procédure civile*, Brussel, Larcier, 243-244, nr. 2.94, 2015.

(113) Van Langendonck, J., Jorens, Y., Louckx, F. en Stevens, Y., *Handboek socialezekerheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 11, nr. 32, 2020.

(114) Wet 11 april 1995 tot invoering van het "handvest" van de sociaal verzekerde, *BS* 6 september 1995, 25.433. Zie hierover Van Langendonck, J., Jorens, Y., Louckx, F. en Stevens, Y., *Handboek socialezekerheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 8-12, nrs. 19-36, 2020.

(115) Art. 1, 6° B.Br.Reg. 15 juli 2021 tot invoering van een huurtoelage, *BS* 1 oktober 2021, 104.520; art. 2, 18° Ord.Br. houdende organisatie van de stedelijke herwaardering, *BS* 18 oktober 2016, 70.433; art. 2, § 1, 6° Brusselse Huisvestingscode 17 juli 2003, *BS* 18 juli 2013, 45.239.

maken op een haardoelage.¹¹⁶ Voor zover we gezien hebben, hebben deze niet tot (gepubliceerde) rechtspraak geleid.

4. REGELINGEN MET EEN MOGELIJK EN/OF DEELS AFWIJKENDE DEFINITIE

We bespreken eerst de regelingen waarin schaalvoordelen verrekend worden, zijnde de tegemoetkomingen aan personen met een handicap. Daarna gaan we over tot analyse van de regelingen die schaalnadelen willen opvangen, zijnde de maximumfacturen en de arbeidsongeschiktheidsverzekering.

4.1. REGELINGEN WAARIN SCHAALVOORDELEN VERREKEND WORDEN: DE TEGEMOETKOMINGEN AAN PERSONEN MET EEN HANDICAP

4.1.1. De tegemoetkomingen aan personen met een handicap¹¹⁷

De wet op de tegemoetkomingen aan personen met een handicap verleent rechten op inkomensvervangende tegemoetkomingen en integratietegemoetkomingen. Ze richt zich op het begrip “huishouden”, gedefinieerd als “elke samenwoning van twee personen die geen bloed- of aanverwant zijn in de eerste, tweede of derde graad”.¹¹⁸ We behandelen hierna nader wat onder ‘samenwoning’ verstaan moet worden en wat het betekent dat enkel een samenwoning van twee personen relevant is.

4.1.2. Samenwoning

Het is niet geheel duidelijk of het huishouden moet worden beschouwd als een socio-economische eenheid (gelijkend op de gemeenrechtelijke definitie) dan wel op het leven als koppel, dus een affectieve relatie (wat de oorspronkelijke conceptie van de wet was tot het begin van de jaren 2000).¹¹⁹ Een deel van de rechtsleer en de rechtspraak kiezen het leven als koppel.¹²⁰ Een ander deel gaat meer de socio-economische richting uit, waarbij soms uitdrukkelijk verwezen wordt naar de klassieke opvatting (onder hetzelfde dak samenleven van twee of meer personen die hun huishoudelijke aangelegenheden hoofdzakelijk gemeenschappelijk regelen, met dien verstande dat hier

(116) Bv. art. 3, § 1, 1° KB 26 september 2002 tot uitvoering van artikel 35, § 3, van de wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, gecoördineerd op 14 juli 1994, voor de in artikel 34, 11° en 12°, van dezelfde wet bedoelde verstrekkingen, *BS* 28 september 2002, 44.031 (haardoelage voor sommige werknemers van rust- en verzorgingstehuizen, centra voor dagverzorging en rustoorden voor bejaarden).

(117) Art. 2, §§ 1-2 wet 27 februari 1987 betreffende de tegemoetkomingen aan personen met een handicap, *BS* 1 april 1987, 4832.

(118) Art. 7, § 3, eerste lid wet 27 februari 1987 betreffende de tegemoetkomingen aan personen met een handicap, *BS* 1 april 1987, 4832.

(119) Gilman, J., Les catégories de bénéficiaires en droit de la sécurité sociale: une surprenante cohérence, *TSR*, (387) 420-422, nr. 56, 2019.

(120) Bv. Arbh. Luik 30 maart 2013, rolnr. 2011/AL/482, www.terralaboris.be; Arbh. Luik (afd. Namen) 15 januari 2013, rolnr. 2012/AN/133, www.terralaboris.be; Arbh. Luik 10 februari 2014, *JTT*, 147, 2014; Dumont M. en Malmendier, N., *Les personnes handicapées*, Waterloo, Kluwer, 350-351, nrs. 520-530, 356, nr. 610, 2019.

de wet de samenleving van meer dan twee personen buiten beschouwing laat).¹²¹ Let wel dat beide strekkingen het eens zijn dat de klassieke opvatting inzake samenwoning van toepassing is¹²²; ze verschillen van mening over de vraag of daarenboven als koppel samengeleefd moet worden.

Het lijkt ons dat de tweede strekking te verkiezen is. Dit volgt uit het feit dat de samenwoning vermoed wordt door het feit dat meerdere personen hun hoofdverblijfplaats op hetzelfde adres hebben, zoals hoger gezien. De wet noch de memorie van toelichting¹²³ doen uitschijnen dat hiermee een ander begrip dan de woonplaats (art. 102 oud BW) bedoeld wordt. De woonplaats vereist niet dat men een affectieve relatie heeft op deze plaats.¹²⁴ Aldus ook vernietigde het Hof van Cassatie een arrest dat weigerde om samenwoning vast te stellen, nadat het enerzijds had vastgesteld dat er geen affectieve relatie bestond tussen de gemeenschappelijke woners en anderzijds dat er geen bewijs was dat ze gelden samen legden voor de belangrijkste lasten.¹²⁵ Mocht het ontbreken van de affectieve relatie volstaan, had het Hof van Cassatie vermoedelijk het middel ontoelaatbaar verklaard bij gebrek aan belang.

De opsluiting in een gevangenis of een instelling voor sociaal verweer leidt ertoe dat het huishouden ophoudt te bestaan.¹²⁶

4.1.3. Samenwoning van meer dan 2 personen

Met het gemeenschappelijk wonen door meer dan twee personen wordt geen rekening gehouden, zoals ook aangegeven wordt in de wetsvoorbereiding.¹²⁷ In dit geval worden de gemeenschappelijke woners – die anders als samenwoners te beschouwen zouden zijn – als alleenwonenden beschouwd.¹²⁸

(121) Arbh. Brussel 4 november 2013, rolnr. 3012/AB/334, www.terralaboris.be; Arbrb. Henegouwen (afd. Charleroi) 22 oktober 2019, rolnr. 16/5.221/A en 19/502/A, www.terralaboris.be; Opghenhaffen, T., Tegemoetkomingen aan personen met een handicap, in Put, J., Verdeyen, V. en Stevens, Y. (eds.), *Praktijkboek sociale zekerheid*, Mechelen, Kluwer, (1033) 1038, nr. 2080, 2021; Loosveldt, G., Tegemoetkomingen aan personen met een handicap, *TSR*, (699) 719-720 (met verwijzingen naar ongepubliceerde rechtspraak), 2011; Gilman, J., Les catégories de bénéficiaires et droit de la sécurité sociale: une surprenante cohérence, *TSR*, (387) 421-422, nr. 56, 2019.

(122) GwH 10 november 2011, nr. 170/2011, r.o. B.5.2; Bonheure, M., Réflexions sur la notion de cohabitation, *JTT*, (489) 493, 2000.

(123) Memorie van toelichting bij het wetsontwerp betreffende de tegemoetkomingen aan gehandicapten, *Parl.St. Kamer*, nr. 448/1, 6, 1985-86.

(124) Zie Aughuet, C., Barnich, L., Carré, D., Gallus, N., Hiernaux, G., Massager, N., Pfeiff, S., Uyttendaele, N., Van Gysel, A.-Ch. en Van Halteren, T., *Les personnes* in *De Page. Traité de droit civil belge*, Brussel, Bruylant, 240-241, nr. 230, 2015.

(125) Cass. 18 november 2013, nr. S.12.0070.F.

(126) Art. 7, § 3, derde lid wet 27 februari 1987 betreffende de tegemoetkomingen aan personen met een handicap, *BS* 1 april 1987, 4832.

(127) MvT bij het ontwerp van programmawet en het ontwerp van wet houdende diverse bepalingen, *Parl. St. Kamer*, nr. 51-1138/001 en 51-1139/001, 91, 2003-04; Verslag (Turtelboom, A.) bij het ontwerp van programmawet (Art. 91, 92, 96 tot 118, 120 tot 166, 168, 169 en 235 tot 280), *Parl.St. Kamer*, nr. 51-1138/019, 2003-04, 31; Arbh. Luik 10 februari 2014, *JTT*, 147, 2014.

(128) Cass. 24 februari 2003, nr. S.01.0132.F.

Het gegeven dat enkel het gemeenschappelijk wonen tussen twee personen als samenwoning beschouwd wordt, komt op het eerste gezicht als vreemd over. Het blijkt echter dat de wetgever wenste om familiale zorg aan te moedigen.¹²⁹ Als voorbeeld gaf men het geval van een bejaarde persoon met een handicap die intrekt bij een dochter die een partner heeft met wie ze niet gehuwd is. De inkomsten van de partner zouden toegerekend worden op die van de bejaarde persoon. Aldus zou de familiale zorg ontmoedigd worden. Door gemeenschappelijk wonen door meer dan 2 personen niet als samenwoning te beschouwen, wordt de familiale zorg niet ontmoedigd en mogelijk zelfs aangemoedigd, aangezien het mogelijk is dat de persoon met een handicap en de overige gemeenschappelijke woners schaalvoordelen verkrijgen. In de mate dat het opnemen van mantelzorg ertoe leidt dat de overige gemeenschappelijke woners aan verdienvermogen inboeten, kunnen de tegemoetkomingen van de persoon met een handicap dit deels of geheel goedmaken. Het Grondwettelijk Hof heeft geoordeeld dat de wetgever mocht bepalen dat gemeenschappelijk wonen door meer dan 2 personen niet in rekening gebracht wordt.¹³⁰

4.1.4. Bewijs

De samenwoning wordt weerlegbaar vermoed wanneer “ten minste twee personen” hun hoofdverblijfplaats op hetzelfde adres hebben. Dit is op het eerste gezicht weinig logisch, want met het gemeenschappelijk wonen door meer dan twee personen wordt geen rekening gehouden (zie deel 4.1.1.). De reden is dat de wetgever een onderzoek *in concreto* wou laten uitvoeren.

4.1.5. Relevantie voor de inkomensvervangende tegemoetkoming

De wet op de tegemoetkomingen aan personen met een handicap onderscheidt drie categorieën wat betreft de inkomensvervangende tegemoetkoming, aangeduid met letters: A, B en C, waarbij categorie A de laagste tegemoetkoming ontvangt en categorie C de hoogste, met B in het midden.¹³¹ De samenwonende persoon met een handicap wordt beschouwd als behorende tot categorie C met betrekking tot de inkomensvervangende tegemoetkoming (tenzij er in één huishouden twee personen zijn die zich in categorie C bevinden; dan worden zij beiden beschouwd als behorende tot categorie B, wat voordeliger is dan één persoon die in categorie C zou zitten en het recht van de andere zou dekken)¹³², die de hoogste inkomensvervangende tegemoetkoming ontvangt.¹³³ Een auteur stelt dat categorie C veronderstelt dat het andere lid van het huishouden geen inkomsten heeft, maar dit volgt niet uit de wettekst (behalve in de mate dat de inkomsten van het andere lid van het huishouden

(129) MvT bij het ontwerp van programmawet en het ontwerp van wet houdende diverse bepalingen, *Parl. St.* Kamer, nr. 51-1138/001 en 51-1139/001, 92, 2003-04; GwH 10 november 2011, nr. 170/2011, r.o. B.3.5.

(130) GwH 10 november 2011, nr. 170/2011.

(131) Art. 6, § 1 wet 27 februari 1987 betreffende de tegemoetkomingen aan personen met een handicap, *BS* 1 april 1987, 4832, uitgevoerd door art. 4 KB 6 juli 1987 betreffende de inkomensvervangende tegemoetkoming en de integratietegemoetkoming, *BS* 8 juli 1987, 10.619.

(132) Art. 4, 3^e KB 6 juli 1987 betreffende de inkomensvervangende tegemoetkoming en de integratietegemoetkoming, *BS* 8 juli 1987, 10.619.

(133) Art. 6, § 1 wet 27 februari 1987 betreffende de tegemoetkomingen aan personen met een handicap, *BS* 1 april 1987, 4832.

in rekening worden genomen om te bepalen of de betrokkene recht heeft op de inkomensvervangende tegemoetkoming, zoals hierboven vermeld).¹³⁴

4.1.6. Relevantie voor de integratietegemoetkoming

Voor de berekening van de integratietegemoetkoming wordt sinds 2021 geen rekening meer gehouden met het inkomen van de persoon met wie de persoon met een handicap een huishouden vormt.¹³⁵ Dit kadert in het afschaffen van de zogenaamde “prijs van de liefde”.¹³⁶ Aangezien de integratietegemoetkoming bedoeld is om beperkingen van de zelfredzaamheid te neutraliseren – een gegeven dat losstaat van het inkomen van een lid van het huishouden –, is dit logisch.

4.2. REGELINGEN BESTEMD OM SCHAALNADELEN OP TE VANGEN

4.2.1. Maximumfacturen

a. Maximumfactuur op grond van de sociale categorie

1. Gezin

De maximumfactuur op grond van de sociale categorie van de rechthebbende is een complexe aangelegenheid. De sociale categorie van de rechthebbende opent het recht op de maximumfactuur voor de personen die recht hebben op een verhoogde tegemoetkoming.^{137,138} Het gezin wordt gedefinieerd als “hetzij één persoon die gewoonlijk alleen leeft, hetzij twee of meer personen die gewoonlijk in dezelfde woonplaats verblijven en er samenleven”.¹³⁹

2. Samenleven?

Wat onder ‘samenleven’ te verstaan is, is niet erg duidelijk gedefinieerd. Er is een uitdrukkelijke regeling voor het geval dat iemand in een gemeenschap leeft: hij (en in voorkomend geval zijn gezin) wordt niet geacht een gezin te vormen met de gemeenschap.¹⁴⁰ Uit het uitvoeringsbesluit en de rechtsleer blijkt dat gedacht wordt aan rusthuizen (woonzorgcentra), psychiatrische verzorgingstehuizen, initiatieven voor beschermt wonen, gevangnissen en kloostergemeenschappen.¹⁴¹ Het betreft dus

(134) Van Eeckhoutte, W., *Handboek Belgisch Sociaal Recht*, II, *Handboek Belgisch Socialezekerheidsrecht*, Mechelen, Kluwer, 461, nr. 921, 2017.

(135) Art. 9ter, § 3 KB 6 juli 1987 betreffende de inkomensvervangende tegemoetkoming en de integratietegemoetkoming, *BS* 8 juli 1987, 10.619.

(136) Verslag aan de Koning bij het KB 2 maart 2021 tot wijziging van het koninklijk besluit van 6 juli 1987 betreffende de inkomensvervangende tegemoetkoming en de integratietegemoetkoming houdende de inperking van de gevolgen van de ‘prijs van de liefde’, *BS* 23 maart 2021, 23.757.

(137) In de zin van art. 37, § 19, negende lid gecoördineerde wet 14 juli 1994 betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, *BS* 27 augustus 1994, 21.524.

(138) Art. 37octies, § 1 gecoördineerde wet 14 juli 1994 betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, *BS* 27 augustus 1994, 21.524.

(139) Art. 37decies, § 1 gecoördineerde wet 14 juli 1994 betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, *BS* 27 augustus 1994, 21.524.

(140) Art. 37decies, § 2 gecoördineerde wet 14 juli 1994 betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, *BS* 27 augustus 1994, 21.524.

(141) Art. 9, § 1 KB 15 juli 2002 tot uitvoering van Hoofdstuk IIIbis van Titel III van de wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, gecoördineerd op 14 juli 1994, *BS* 30 juli 2002, 33.494; Joos, T., Horemans, B. en Van Driessche, P., *De maximumfactuur in de gezondheidszorg*, *TSR*, (291) 302, 2003.

georganiseerde gemeenschappen die een veelmeer groot deel van de leefwereld van hun leden innemen. In de mate dat een gemeenschappelijk wonen beperkter is, valt het dus buiten het toepassingsgebied van de regeling voor gemeenschappen. Indien het gemeenschappelijk wonen wel leidt tot een gemeenschap, kan dit nadelig zijn, want dan is de maximumfactuur een individuele aangelegenheid en kan men niet ‘profiteren’ van de uitgaven gedaan door een andere gemeenschappelijke woner.¹⁴² Men kan zich overigens afvragen of de bijzondere regel voor gemeenschappen volledig coherent is. In de mate dat gemeenschappen elders in de sociale zekerheid een gezin (of huishouden) vormen (en dus in de meeste gevallen slechts het lagere tarief van de samenwoner ontvangen) omdat zij hun middelen tezamen leggen, is het weinig logisch om de maximumfactuur individueel te maken.¹⁴³

Er bestaat echter nog een uitzondering op het beginsel dat men geen gezin met een gemeenschap vormt. Wanneer een rechthebbende tezamen met zijn echtgenoot en/of personen ten laste woont in een gemeenschap, of wanneer een rechthebbende dezelfde hoofdverblijfplaats heeft als de leden van zijn feitelijk gezin (gedefinieerd als “de personen die samen onder hetzelfde dak wonen en de huishoudelijke problemen hoofdzakelijk gemeenschappelijk regelen” – dit is de gemeenrechtelijke definitie), vormen zij een gezin binnen de gemeenschap.¹⁴⁴

Personen die normaliter deel uitmaken van een groter gezin, kunnen zich in sommige gevallen afsplitsen wanneer zij zich wegens hun gezondheidstoestand bevinden in een afhankelijkheidssituatie.¹⁴⁵

Hoe moet ‘samenleven’ dan verstaan worden? We zagen zojuist dat voor een specifiek geval – het feitelijk gezin in een gemeenschap – de gemeenrechtelijke definitie gebruikt wordt: onder hetzelfde dak wonen en de huishoudelijke problemen hoofdzakelijk gemeenschappelijk regelen. Sommige rechtsleer herneemt deze definitie ook.¹⁴⁶

3. Bewijsregeling

In beginsel worden de gegevens van het bevolkingsregister gebruikt, maar de Koning kan nadere regels vaststellen voor het geval dat een rechthebbende niet in het

(142) Uyttenhove, A. en Leenaerts, E., Kloosterlingen gediscrimineerd? De religieuze gemeenschap en de inkomensgarantie voor ouderen, *NjW*, (918) 924, nr. 29, 2003.

(143) Uyttenhove, A. en Leenaerts, E., Kloosterlingen gediscrimineerd? De religieuze gemeenschap en de inkomensgarantie voor ouderen, *NjW*, (918) 924, nr. 30, 2003.

(144) Art. 9, § 2 KB 15 juli 2002 tot uitvoering van Hoofdstuk IIIbis van Titel III van de wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, gecoördineerd op 14 juli 1994, *BS* 30 juli 2002, 33.494.

(145) Art. 10 KB 15 juli 2002 tot uitvoering van Hoofdstuk IIIbis van Titel III van de wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, gecoördineerd op 14 juli 1994, *BS* 30 juli 2002, 33.494.

(146) Joos, T., Horemans, B. en Van Driessche, P., De maximumfactuur in de gezondheidszorg, *TSR*, (291) 301, 2003; Alofs, E., Gezin en sociale zekerheid, in Vlaamse Conferentie bij de Balie te Gent (ed.), *Personen- en familierecht*, Antwerpen, Intersentia, (1) 8, nr. 20, 2015.

bevolkingsregister is ingeschreven.¹⁴⁷ Het is niet duidelijk of bewezen kan worden dat het bevolkingsregister niet overeenstemt met de werkelijkheid. Dit suggereert dat een dergelijk tegenbewijs wel mogelijk moet zijn, want een vermoeden is in beginsel weerlegbaar.¹⁴⁸

b. Maximumfactuur op grond van het gezinsinkomen

De regeling inzake de maximumfactuur op grond van het gezinsinkomen van de rechthebbende definieert het gezin zoals bij de maximumfactuur op grond van de sociale categorie van de rechthebbers.¹⁴⁹

c. Verhoogde tegemoetkoming in de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen: gezin als criterium

Een verhoogde tegemoetkoming¹⁵⁰ wordt verleend aan “gezinnen met een bescheiden inkomen”.¹⁵¹ Het recht op de verhoogde tegemoetkoming wordt enerzijds verleend aan personen die daadwerkelijk een bepaald voordeel genieten dat een onderzoek van de inkomsten van het gezin van de rechthebbende inhoudt (genieten van een leefloon, een inkomensgarantie voor ouderen, personen met een handicap die een tegemoetkoming ontvangen, sommige wezen; de verhoogde tegemoetkoming wordt automatisch toegekend)¹⁵², anderzijds personen wier inkomsten niet boven een inkomensgrens komt (zij moeten een aanvraag doen en een inkomstenonderzoek ondergaan).¹⁵³

Een gezin wordt gedefinieerd als de aanvrager, de niet feitelijk gescheiden of niet van tafel en bed gescheiden echtgenoot of samenwonende en hun personen ten laste.¹⁵⁴ De samenwonende wordt enigszins tautologisch omschreven als “de persoon met wie de [...] rechthebbende samenwoont en met wie hij een feitelijk gezin vormt.” Bevestigd

(147) Art. 37*decies*, § 1 gecoördineerde wet 14 juli 1994 betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, *BS* 27 augustus 1994, 21.524. Zie art. 12 KB 15 juli 2002 tot uitvoering van Hoofdstuk III*bis* van Titel III van de wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, gecoördineerd op 14 juli 1994, *BS* 30 juli 2002, 33.494.

(148) Art. 8.7, tweede lid BW (*a contrario*); Van Ommeslaghe, P., Les obligations, III, Régime général de l'obligation. Théorie des preuves, in De Page, *Traité de droit civil belge*, Brussel, Bruylant, 2370, nr. 1657, 2013.

(149) Art. 37*undecies* gecoördineerde wet 14 juli 1994 betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, *BS* 27 augustus 1994, 21.524.

(150) Zie voor de percentages art. 37, § 1 gecoördineerde wet 14 juli 1994 betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, *BS* 27 augustus 1994, p. 21.524.

(151) Art. 37, § 19, negende lid gecoördineerde wet 14 juli 1994 betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, *BS* 27 augustus 1994, p. 21.524.

(152) Art. 8 KB betreffende de verhoogde verzekeringstegemoetkoming, bedoeld in artikel 37, § 19, van de wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, gecoördineerd op 14 juli 1994, *BS* 19 januari 2014, p. 8121.

(153) Artt. 17-24 KB betreffende de verhoogde verzekeringstegemoetkoming, bedoeld in artikel 37, § 19, van de wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, gecoördineerd op 14 juli 1994, *BS* 19 januari 2014, p. 8121.

(154) Artt. 14 en 24 KB betreffende de verhoogde verzekeringstegemoetkoming, bedoeld in artikel 37, § 19, van de wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, gecoördineerd op 14 juli 1994, *BS* 19 januari 2014, p. 8121.

wordt dat zowel feitelijk als wettelijk samenwonenden hieronder vallen.¹⁵⁵ Bij de feitelijke samenwonenden worden de bloed- of aanverwanten tot en met de derde graad uitgesloten. Ook is vereist dat een feitelijk gezin gevormd wordt. De gegevens van het bevolkingsregister zijn hierbij bepalend; maar uit de vereiste van een “feitelijk gezin” kan afgeleid worden dat niet enkel naar het bevolkingsregister gekeken mag worden. Voor zover we gevonden hebben, is er hierover geen gepubliceerde rechtspraak, noch wordt de notie geïmplementeerd in de rechtsleer.

4.2.2. Arbeidsongeschiktheidsverzekering

a. De persoon ten laste

De arbeidsongeschiktheidsverzekering bevat een gezinsbegrip dat verborgen is onder de uitdrukking “werknemer met persoon ten laste”.¹⁵⁶ Een persoon is ten laste wanneer:

- hij gemeenschappelijk woont (de wettekst verwijst naar samenwoning) met de gerechtigde (tijdelijke afwezigheden om medische redenen of wegens vrijheidsberoving verhinderen het gemeenschappelijke wonen niet);
- hij een feitelijk gezin vormt met de gerechtigde (enkel vereist wanneer de gerechtigde en de persoon geen bloed- of aanverwant tot de derde graad is; bij echtgenoten en bloed- of aanverwanten tot de derde graad wordt enkel het gemeenschappelijk wonen vereist);
- hij geen beroepsactiviteit uitoefent noch werkelijk in het genot is van een pensioen, rente, tegemoetkoming of uitkering, tenzij deze onder een bepaalde inkomensgrens blijven (er is dus ook steeds een inkomensonderzoek nodig);
- hij financieel ten laste is van de gerechtigde die aanspraak maakt op het statuut van werknemer met persoon ten laste.¹⁵⁷

b. Bewijs door bevolkingsregisters

In beginsel volgt de samenwoning – het een feitelijk gezin vormen – uit de inschrijving in de bevolkingsregisters.¹⁵⁸ De inschrijving in de bevolkingsregisters levert echter geen onweerlegbaar vermoeden op, zodat men ook uit feitelijke gegevens de samenwoning kan afleiden.¹⁵⁹

c. Feitelijk gezin

Wanneer vormt men dan een feitelijk gezin of woont men samen? De wet definieert dit niet nader. Een eerste strekking inspireert zich op de werkloosheidsreglementering (in deze bijdrage de gemeenrechtelijke definitie genoemd) en definieert de samenwoning

(155) Van Eeckhoutte, W. en Van Oostveldt, E., *Sociaal Compendium. Socialezekerheidsrecht met fiscale notities*, Kluwer, Mechelen, p. 1092, nr. 2194, 2022.

(156) Art. 93 gecoördineerde wet 14 juli 1994 betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, *BS* 27 augustus 1994, 21.524; uitgevoerd door art. 225 KB 3 juli 1996 tot uitvoering van de wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, gecoördineerd op 14 juli 1994, *BS* 31 juli 1996, 20.285.

(157) Art. 225, § 1 KB 3 juli 1996 tot uitvoering van de wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, gecoördineerd op 14 juli 1994, *BS* 31 juli 1996, 20.285.

(158) Art. 225, § 4 KB 3 juli 1996 tot uitvoering van de wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, gecoördineerd op 14 juli 1994, *BS* 31 juli 1996, 20.285.

(159) Arbh. Bergen 20 april 2006, *JTT*, 377, 2006; Arbh. Bergen 26 juni 2014, *JTT*, 89, 2015; Arbh. Brussel 2 mei 2019, *JTT*, 390, 2019; Arbrb. Gent (afd. Brugge) 24 december 2014, *Soc.Kron.*, 178, 2016; Bonheure, M., *Réflexions sur la notion de cohabitation*, *JTT*, (489) 490, 2000.

of het feitelijk gezin als het gegeven dat “de betrokkenen taken, activiteiten en andere huishoudelijke aangelegenheden gemeenschappelijk verrichten en daaruit dan een economisch-financieel voordeel weten te halen”.¹⁶⁰ Zo was er samenwoning in een geval waar de betrokkene economisch en financieel afhankelijk was van het inkomen van de overige gezinsleden, omdat ze weliswaar een kamer en doucheruimte huurde, maar er geen afzonderlijke keuken, leefruimte, toilet of nutsvoorzieningen (zelfs geen regeling voor het laten betalen van een eigen aandeel) waren.¹⁶¹ Het betalen door een inwonend kind van een minieme bijdrage voor zijn eigen onderhoud hield geen samenwoning in, bij ontstentenis aan financieel voordeel voor de betrokkene (een pleegvader; noteer dat het deze laatste was die beroep deed op de arbeidsongeschiktheidsverzekering, zodat het financieel voordeel voor het inwonend kind niet relevant was).¹⁶²

Een tweede strekking somt een serie indicatoren op die wijzen op feitelijke samenwoning, zoals de relatie tussen de betrokkenen (familieleden of levensgezellen zullen sneller feitelijk samenwonen dan wildvreemden), het onder eenzelfde dak leven of het voeren van een gemeenschappelijke huishouding, de staat van de woning waar een betrokkene in het bevolkingsregister ingeschreven is, verklaringen van de betrokkenen.¹⁶³ Deze indicatoren worden als alternatief voorgesteld, zodat de aanwezigheid van één of enkele van hen kan volstaan. Opmerkelijk genoeg wordt gesteld dat het werkelijk onder één dak leven, niet strikt vereist is.¹⁶⁴ Men kan zich afvragen of dit het begrip ‘samenwonen’ niet uitholt. Er moet niettemin steeds “één of andere vorm van gemeenschap of samenleggen van middelen” aanwezig zijn.¹⁶⁵ Die is niet aanwezig wanneer iemand weliswaar een kamer met bed heeft in de woning van zijn ex-echtgenote, maar deze enkel betreft wanneer zij zich bijzonder slecht voelt (met het oog op het afwenden van suïcidale gedachten) en bovendien blijkt dat het waterverbruik overeenstemt met dat van één persoon.¹⁶⁶

5. REGELINGEN MET EEN GEHEEL AFWIJKENDE DEFINITIE

We bespreken eerst de regelingen waarin schaalvoordelen verrekend worden, zijnde de inkomensgarantie voor ouderen. Daarna onderzoeken we de ziekteverzekering, het overbruggingsrecht en de pensioenen van werknemers en zelfstandigen als regelingen die schaalnadelen willen opvangen.

(160) Arbrb. Gent (afd. Brugge) 22 juli 2020, *RW*, 1264, noot Hove, K., 2020-21; Gilman, J., Lambinet, F. en Mormont, H., La modulation familiale des montants : les catégories de bénéficiaires, in Dumont, D. (ed.), *Questions transversales en matière de sécurité sociale 2*, Brussel, Larcier, (33) 90, nr. 67, 2021; Van Eeckhoutte, W. en Van Oostveldt, E., *Sociaal Compendium. Socialezekerheidsrecht met fiscale notities*, Mechelen, Kluwer, 1310, nr. 2581, 2022.

(161) Arbrb. Gent (afd. Brugge) 24 december 2014, *Soc.Kron.*, 178, 2016.

(162) Arbrb. Ieper 24 april 1992, *TSR*, 310, 1992.

(163) Hove, K., Samenwonende uitkeringsgerechtigde in de ziekteverzekering (noot onder Arbrb. Gent (afd. Brugge) 22 juli 2020), *RW*, (1269) 1274, nr. 23, 2020-21.

(164) Hove, K., Samenwonende uitkeringsgerechtigde in de ziekteverzekering (noot onder Arbrb. Gent (afd. Brugge) 22 juli 2020), *RW*, (1269) 1275-1276, nr. 28 (maar als voorbeelden worden personen in een LAT-relatie en kotstudenten genoemd, die toch in een zekere mate onder één dak wonen), 2020-21.

(165) Hove, K., Samenwonende uitkeringsgerechtigde in de ziekteverzekering (noot onder Arbrb. Gent (afd. Brugge) 22 juli 2020), *RW*, (1269) 1276, nr. 28, 2020-21.

(166) Arbh. Brussel 2 mei 2019, *JTT*, 390, 2019.

5.1. REGELINGEN WAARIN SCHAALVOORDELEN VERREKEND WORDEN: DE INKOMENSGARANTIE VOOR OUDEREN

5.1.1. Bepaling van het bedrag

Zoals we hierna nog zullen zien, wordt bij de inkomensgarantie voor ouderen geen rekening gehouden met feitelijk samenwonenden om te bepalen of iemand recht heeft op de inkomensgarantie voor ouderen (zie deel 6.3.1.). Voor de bepaling van het bedrag van de inkomensgarantie wordt wel rekening gehouden met de samenwoning. Het bedrag van de inkomensgarantie wordt verhoogd wanneer de betrokkene niet samenwoont met één of meer andere personen (anders gezegd: alleenstaande is).¹⁶⁷ Samenwoning wordt gedefinieerd als het gewoonlijk op dezelfde plaats verblijven, zoals blijkt uit de inschrijving in de bevolkingsregisters.¹⁶⁸

5.1.2. Inschrijving in bevolkingsregisters als exclusief criterium?

De vraag rijst in welke mate de inschrijving in de bevolkingsregisters het enige criterium is om te spreken van samenwoning. Meestal is dit immers slechts een aanwijzing en moeten ook nog andere criteria vervuld zijn, die inhouden dat er een werkelijk gemeenschappelijk huishouden is (zie deel 2.1.1.).

In de memorie van toelichting van de wet van 8 december 2013 wordt uiteengezet dat de wetgever wou vermijden dat een omstandig onderzoek ingesteld moet worden naar de mate waarin gemeenschappelijke woners (“feitelijke samenwoners”) werkelijk de kosten met elkaar delen, terwijl gehuwden en wettelijke samenwoners hiertoe door hun statuut gehouden zijn.¹⁶⁹ Er zijn dus op het eerste gezicht geen andere criteria te vervullen. Daarentegen stelt het Grondwettelijk Hof dat het doel van de wetgever was om rekening te houden met het economisch-financiële criterium (zie deel 2.3.1.).¹⁷⁰ Steun hiervoor kan ook gevonden worden in de parlementaire stukken.¹⁷¹ In de rechtsleer wordt het formalistische karakter van de bepaling van de samenwoning afgezwakt, omdat ook ambtelijke en administratieve stukken wijzende op een werkelijk verblijf op hetzelfde of een ander adres aanvaard worden.¹⁷² Dit lijkt een overblijfsel te zijn van de oude wettekst, want sinds de wet van 8 december 2013 wordt uitsluitend verwezen naar de inschrijving in het bevolkingsregister.¹⁷³

(167) Art. 6 wet 22 maart 2001 tot instelling van een inkomensgarantie voor ouderen, *BS* 29 maart 2001, 10.244.

(168) Art. 6, § 1, derde en vierde lid wet 22 maart 2001 tot instelling van een inkomensgarantie voor ouderen, *BS* 29 maart 2001, 10.244.

(169) MvT bij het wetsontwerp betreffende de wijziging van de wet van 22 maart 2001 tot instelling van een inkomensgarantie voor ouderen, *Parl.St.* Kamer, nr. 53-2953/001, 11-14, 2012-13.

(170) GwH 26 september 2013, nr. 125/2013.

(171) Verslag (Kitir, M.) betreffende het wetsontwerp betreffende de wijziging van de wet van 22 maart 2001 tot instelling van een inkomensgarantie voor ouderen, *Parl.St.* Kamer, nr. 53-2953/003, 15, 2013-14.

(172) Glorie, L., *Inkomensgarantie voor ouderen: aanpassing toekenningsvoorwaarden vanaf 1 september 2017*, *Sociale wegwijzer*, afl. 15, (12) 14, 2017; Stevens, Y., *Inkomensgarantie voor ouderen*, in Put, J., Verdeyen, V. en Stevens, Y. (eds.), *Praktijkboek sociale zekerheid*, Mechelen, Kluwer, (1013) 1023, nr. 2051, 2021.

(173) Art. 4 wet 8 december 2013 tot wijziging van de wet van 22 maart 2001 tot instelling van een inkomensgarantie voor ouderen, *BS* 16 december 2013, 99.120.

Gelet op de huidige bewoordingen van de wet moet geconcludeerd worden dat enkel de inschrijving in de bevolkingsregisters pertinent is.¹⁷⁴ Het Grondwettelijk Hof heeft geoordeeld dat dit geen schending is van het gelijkheidsbeginsel: de wetgever is niet verplicht om hetzelfde bewijsregime te voorzien in alle socialezekerheidsstelsels.¹⁷⁵ Het Hof merkte ook op dat gemeenschappelijke woners, dankzij het feit dat slechts in beperkte gevallen rekening gehouden wordt met de bestaansmiddelen van de overige samenwoners, zeer vaak wel een eigen recht op de inkomensgarantie voor ouderen hebben.¹⁷⁶ Op die manier komt men snel tot hetzelfde of een hoger inkomen als men alle samenwoners gezamenlijk bekijkt.

Praktisch gezien betekent het voorgaande dat de regelgeving met betrekking tot de bevolkingsregisters bepalend is voor de wijze waarop het vermoeden van samenwoning weerlegd kan worden.

5.1.3. Gevallen van gemeenschappelijk wonen zonder samenwoning

In een aantal gevallen wordt ervan uitgegaan dat men niet samenwoont (en dus recht heeft op een verhoogd bedrag), ook al is de hoofdverblijfplaats identiek en is er (veelal) dus sprake van gemeenschappelijk wonen: sommige kinderen, sommige bloed- en aanverwanten en de personen die in hetzelfde rusthuis of rust- en verzorgingstehuis (in Vlaanderen: woonzorgcentra) verblijven.¹⁷⁷ Het is duidelijk dat de kwalificatie als niet samenwonend soms logisch, soms wat kunstmatig is. Verblijven in hetzelfde rusthuis is inderdaad geen samenwoning, aangezien veelal het economisch-financieel criterium en mogelijk het sociale criterium niet vervuld zijn. De ontkenning van samenwoning tussen een bejaarde die recht heeft op de inkomensgarantie voor ouderen (IGO) en sommige kinderen is dan weer veeleer kunstmatig. Ten dele kan dit verklaard worden door het feit dat het in de eerste plaats gaat om minderjarige kinderen en meerderjarige kinderen waarvoor kinderbijslag genoten wordt, wat impliceert dat het financieel-economische criterium van samenwoning sowieso niet vervuld is.¹⁷⁸ Dit is echter geen volledige verklaring, daar het gemeenschappelijk wonen met bloed- of aanverwanten in de rechte lijn (dus inzonderheid kinderen) ook niet als samenwoning beschouwd wordt.¹⁷⁹

(174) Vandenbussche, B., *De inkomensgarantie voor ouderen. Het leefloon voor behoeftige gepensioneerden*, Mechelen, Kluwer, 40, 2016; Gilman, J., Lambinet, F. en Mormont, H., La modulation familiale des montants : les catégories de bénéficiaires, in Dumont, D. (ed.), *Questions transversales en matière de sécurité sociale 2*, Brussel, Larcier, (33) 127, nr. 115, 2021.

(175) GwH 23 mei 2019, nr. 81/2019.

(176) GwH 19 juli 2018, nr. 103/2018.

(177) Art. 6, § 2, tweede lid wet 22 maart 2001 tot instelling van een inkomensgarantie voor ouderen, *BS* 29 maart 2001, 10.244.

(178) Art. 6, § 2, 1° en 2° wet 22 maart 2001 tot instelling van een inkomensgarantie voor ouderen, *BS* 29 maart 2001, 10.244.

(179) Art. 6, § 2, 4^e wet 22 maart 2001 tot instelling van een inkomensgarantie voor ouderen, *BS* 29 maart 2001, 10.244.

5.2. REGELINGEN BESTEMD OM SCHAALNADELEN OP TE VANGEN

5.2.1. Ziekteverzekering

a. Bespreking

De ziekteverzekering maakt een onderscheid tussen twee categorieën rechthebbenden: de gerechtigden en de personen ten laste. De gerechtigden hebben een eigen recht op tegemoetkoming door de ziekteverzekering, terwijl personen ten laste hun recht op tegemoetkoming afleiden van een gerechtigde.¹⁸⁰ Een persoon ten laste zijn veronderstelt dat:

- men staat in een bepaalde verhouding tot een gerechtigde (echtgenoot, wettelijke of feitelijke samenwoner, kinderen jonger dan 25 jaar, ascendenten, ...);
- men geen inkomsten heeft boven een bepaalde grens;
- men deel uitmaakt van het gezin van een gerechtigde.¹⁸¹

De samenwoner kan een gemeenschappelijke woner (zoals een feitelijke samenwoner in de gebruikelijke betekenis) zijn.¹⁸² De wetteksten gaan er wel impliciet van uit dat de samenwoning tussen twee personen plaatsheeft, zonder dat duidelijk is of hieruit voortvloeit dat het gemeenschappelijk wonen tussen meer dan 2 personen uitgesloten wordt. Vermoedelijk is dit niet het geval. Alleszins wordt in sommige teksten expliciet een meervoud gebruikt (zie deel 4.2.1.).

Deel uitmaken van het gezin houdt in dat men dezelfde hoofdverblijfplaats deelt, zoals ingeschreven in de bevolkingsregisters.¹⁸³ Er gelden sommige uitzonderingen op deze regel, die evenwel betrekking hebben op sommige feitelijk of van tafel en bed gescheiden echtgenoten en dus niet relevant zijn in het kader van gemeenschappelijk wonen.

b. Bewijs

“Enkel” de inschrijving in de bevolkingsregisters is relevant, volgens de tekst van het KB. Dit suggereert dat het een onweerlegbaar vermoeden betreft, maar in de rechtspraak en rechtsleer wordt hierop niet ingegaan. Gelet op het feit dat men een

(180) Alofs, E., Gezin en sociale zekerheid, in Vlaamse Conferentie bij de Balie te Gent (ed.), *Personen- en familiericht*, Antwerpen, Intersentia, (1) 3, nr. 6, 2015; Heylen, D. en Verreyt, I., *Sociaal recht in essentie*, Antwerpen, Intersentia, 260, 2018.

(181) Artt. 123-128 KB 3 juli 1996 tot uitvoering van de wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, gecoördineerd op 14 juli 1994, *BS* 31 juli 1996, 20.285.

(182) Alofs, E., Gezin en sociale zekerheid, in Vlaamse Conferentie bij de Balie te Gent (ed.), *Personen- en familiericht*, Antwerpen, Intersentia, (1) 4, nr. 9, 2015; Alofs, E. en Timbermont, E., Socialezekerheidsrechtelijke aandachtspunten bij (vermogensplanning voor) nieuw samengestelde gezinnen, in *Nieuw-samengestelde gezinnen & Cohousing. VLN-Congres 28 november 2020*, Mechelen, Kluwer, (59) 64, nr. 9, 2020; Van Eeckhoutte, W. en Van Oostveldt, E., *Sociaal Compendium. Socialezekerheidsrecht met fiscale notities*, Mechelen, Kluwer, 1039, nr. 2052, 2022.

(183) Art. 124, § 2 KB 3 juli 1996 tot uitvoering van de wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, gecoördineerd op 14 juli 1994, *BS* 31 juli 1996, 20.285; Alofs, E. en Timbermont, E., Socialezekerheidsrechtelijke aandachtspunten bij (vermogensplanning voor) nieuw samengestelde gezinnen, in *Nieuw-samengestelde gezinnen & Cohousing. VLN-Congres 28 november 2020*, Mechelen, Kluwer, (59) 64, nr. 10, 2020; Van Eeckhoutte, W. en Van Oostveldt, E., *Sociaal Compendium. Socialezekerheidsrecht met fiscale notities*, Mechelen, Kluwer, 1044, nr. 2060, 2022.

zo ruim mogelijke toegang tot de ziekteverzekering betracht,¹⁸⁴ is het wenselijk om de inschrijving in de bevolkingsregisters slechts als een weerlegbaar vermoeden te beschouwen. Het kan echter betwijfeld worden of de wettekst hiervoor voldoende ruimte laat.

5.2.2. Overbruggingsrecht

Het overbruggingsrecht – vroeger de faillissementsverzekering genoemd – is een sociale verzekering voor zelfstandigen. Het is bedoeld om zelfstandigen gedurende een overgangstijd financieel te ondersteunen na de stopzetting van hun zelfstandige activiteit.¹⁸⁵ Aldus is het het equivalent van de werkloosheidsverzekering voor zelfstandigen.

De wet op het overbruggingsrecht verwijst naar de regels met betrekking tot personen ten laste in de zin van de ziekteverzekering (zie deel 5.2.1.a) om een hoger bedrag mogelijk te maken.¹⁸⁶ Een attest van een verzekeringsinstelling is vereist om dit aan te tonen. Er is geen bijzondere regeling voor gemeenschappelijke woners.¹⁸⁷

5.2.3. Pensioenen van werknemers en zelfstandigen

In het kader van het ouderdomspensioen wordt een zeer individualistische opvatting gevolgd. In de pensioenstelsels van de werknemers en van de zelfstandigen is een verhoging van het pensioen (omzetting in een gezinspensioen) slechts mogelijk ten gunste van gehuwden (zelfs wettelijk samenwonenden zijn uitgesloten), mits de andere echtgenoot of echtgenote weinig tot geen eigen pensioenrechten heeft.¹⁸⁸

6. SAMENWONING ALS BUITEN BESCHOUWING GELATEN CRITERIUM

In een aantal gevallen wordt de samenwoning niet gebruikt om de hoogte van uitkeringen te beïnvloeden. Het betreft de arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekering, sommige ouderdomspensioenen, de inkomensgarantie voor ouderen en sommige maximumfacturen.

(184) Van Eeckhoutte, W. en Van Oostveldt, E., *Sociaal Compendium. Socialezekerheidsrecht met fiscale notities*, Mechelen, Kluwer, 1036, nr. 2046, 2022.

(185) Artt. 188 e.v. Programmawet 26 december 2022, *BS* 30 december 2022, 102.925.

(186) Art. 196, § 1, tweede lid Programmawet 26 december 2022, *BS* 30 december 2022, 102.925, verwijzend naar art. 123 KB 3 juli 1996 tot uitvoering van de wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, gecoördineerd op 14 juli 1994, *BS* 31 juli 1996, 20.285.

(187) Gilman, J., Lambinet, F. en Mormont, H., La modulation familiale des montants : les catégories de bénéficiaires, in Dumont, D. (ed.), *Questions transversales en matière de sécurité sociale 2*, Brussel, Larcier, (33) 82, nr. 56, 2021.

(188) Art. 9, § 1 KB nr. 72, 10 november 1967 betreffende het rust- en overlevingspensioen der zelfstandigen, *BS* 14 november 1967, 11.840; art. 5, § 1 KB 23 december 1996 tot uitvoering van de artikelen 15, 16 en 17 van de wet van 26 juli 1996 tot modernisering van de sociale zekerheid en tot vrijwaring van de leefbaarheid van de wettelijke pensioenstelsels, *BS* 17 januari 1997, 904, bekrachtigd door art. 2, 2° wet 12 december 1997 tot bekrachtiging van de koninklijke besluiten genomen met toepassing van de wet van 26 juli 1996 tot modernisering van sociale zekerheid en tot vrijwaring van de leefbaarheid van de wettelijke pensioenstelsels, en de wet van 26 juli 1996 strekkende tot realisatie van de budgettaire voorwaarden tot deelname van België aan de Europese Economische en Monetaire Unie, *BS* 18 december 1997, 34.126. Zie Lenaerts, H., Van Den Broeck, R. en Cantillon, B., De gezinsdimensie van de wettelijke pensioenen, *BTSSZ*, (315) 315-369, 2020.

6.1. ARBEIDSONGEVALLEN- EN BEROEPSZIEKTEVERZEKERING

De arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekering houdt geen rekening met de gezinstoestand om te bepalen welke vergoeding verschuldigd is.¹⁸⁹ De gezinstoestand kan wel relevant zijn om de gerechtigden aan te wijzen, maar feitelijk samenwonenden worden hier niet vermeld.¹⁹⁰

6.2. SOMMIGE OUDERDOMSPENSIOENEN

In het ambtenarenstelsel wordt aan het ouderdomspensioen geen enkele aanpassing gedaan voor samenwoning met een andere persoon, omdat het pensioen beschouwd wordt als een vorm van uitgesteld loon, wat onafhankelijk is van de familiale staat van de ambtenaar.¹⁹¹ Men krijgt geen hogere wedde omdat men getrouwd is.

6.3. INKOMENSGARANTIE VOOR OUDEREN

6.3.1. Onderzoek van de bestaansmiddelen

In het kader van de inkomensgarantie voor ouderen moet onderzocht worden of de oudere niet een bepaalde grens van bestaansmiddelen overschrijdt. Bij dit onderzoek wordt enkel rekening gehouden met de bestaansmiddelen waarover de samenwonende betrokkene persoonlijk beschikt, wanneer hij hetzij in een gemeenschap leeft (een vorm van gemeenschappelijk wonen met een godsdienstige of filosofische doelstelling, zoals hieronder nader besproken), hetzij samenwoont met personen die niet de echtgenoot of wettelijk samenwonende zijn.¹⁹² De bestaansmiddelen van de echtgenoot of de wettelijk samenwonende worden dus meegeteld bij de bestaansmiddelen van de betrokkene, die van feitelijk samenwonenden niet.¹⁹³

Let op dat de samenwoning wel relevant is voor het bepalen van het bedrag van de inkomensgarantie (zie deel 5.1.1.).

(189) Alofs, E. en Timbermont, E., Socialezekerheidsrechtelijke aandachtspunten bij (vermogens)planning voor nieuw samengestelde gezinnen, in *Nieuw-samengestelde gezinnen & Cohousing. VLN-Congres 28 november 2020*, Mechelen, Kluwer, (59) 95, nr. 104, 2020; Gilman, J., Lambinet, F. en Mormont, H., La modulation familiale des montants : les catégories de bénéficiaires, in Dumont, D. (ed.), *Questions transversales en matière de sécurité sociale 2*, Brussel, Larcier, (33) 99, nr. 76, 2021.

(190) Zie artt. 12-17 Arbeidsongevallenwet 10 april 1971, *BS* 24 april 1971, 5201; art. 33 gec. wetten 3 juni 1970 betreffende de preventie van beroepsziekten en de vergoeding van de schade die uit die ziekten voortvloeit, *BS* 27 augustus 1970, 8712 (verwijst naar de aangehaalde artikelen van de Arbeidsongevallenwet); art. 3, 3°, 8-10 wet 3 juli 1967 betreffende de preventie van of de schadevergoeding voor arbeidsongevallen, voor ongevallen op de weg naar en van het werk en voor beroepsziekten in de overheidssector, *BS* 10 augustus 1967, 8457.

(191) Art. 8 algemene wet 21 juli 1844 op de burgerlijke en kerkelijke pensioenen, *BS* 30 juli 1844; Gilman, J., Les catégories de bénéficiaires en droit de la sécurité sociale: une surprenante cohérence, *TSR*, (387) 425, nr. 64, 2019; Van Langendonck, J., Jorens, Y., Louckx, F. en Stevens, Y., *Handboek socialezekerheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 643, nr. 2121, 2020; Gilman, J., Lambinet, F. en Mormont, H., La modulation familiale des montants : les catégories de bénéficiaires, in Dumont, D. (ed.), *Questions transversales en matière de sécurité sociale 2*, Brussel, Larcier, (33) 101, nr. 80, 2021.

(192) Art. 7, § 1, tweede lid wet 22 maart 2001 tot instelling van een inkomensgarantie voor ouderen, *BS* 29 maart 2001, 10.244.

(193) Stevens, Y., Inkomensgarantie voor ouderen, in Put, J., Verdeyen, V. en Stevens, Y. (eds.), *Praktijkboek sociale zekerheid*, Mechelen, Kluwer, (1013) 1023, nr. 2051, 2021.

6.3.2. De bedoelde gemeenschappen

Een gemeenschap wordt gedefinieerd als “de personen die, met het oog op het verwezenlijken van een godsdienstige of een filosofische doelstelling, dezelfde hoofdverblijfplaats en bestaansmiddelen delen, met uitsluiting van deze die deel uitmaken van gemeenschappen die een onwettige activiteit of een activiteit die in strijd is met de openbare orde nastreven en/of waartegen een strafrechtelijk onderzoek lopende is.”¹⁹⁴ Men denkt bijvoorbeeld aan kloosters en abdijen. De reden voor de uitsluiting van gemeenschappen is dat dergelijke samenlevingsverbanden redelijk omvangrijk kunnen zijn en hun samenstelling redelijk vaak wisselt, met zware administratieve lasten tot gevolg.¹⁹⁵

6.4. SOMMIGE MAXIMUMFACTUREN

6.4.1. Maximumfactuur op grond van een individuele titel

Er is een bijzondere maximumfactuur op grond van een individuele titel, die in wezen kinderen jonger dan 19 jaar betreft.¹⁹⁶ Deze is onafhankelijk van de gezinstoestand.¹⁹⁷

6.4.2. Statuut chronische aandoening

Bij het statuut chronische aandoening¹⁹⁸ wordt niet gekeken naar de gezinstoestand.¹⁹⁹ Voor zover relevant wordt het gezin gedefinieerd zoals bij de maximumfactuur op grond van de sociale categorie van de rechthebbenden.

7. BESCHOUWINGEN

We beginnen met het maken van enkele observaties die voortvloeien uit de bovenstaande analyses. Daarna evalueren we de samenwoning als criterium voor het verrekenen van schaalvoordelen, aan de hand van de rechtszekerheid en de (in) coherentie, om te eindigen met de vraag of de samenwoning *überhaupt* als categorie behouden moet blijven.

(194) Art. 1 KB 11 mei 2005 houdende nadere omschrijving van het begrip “personen die in gemeenschap leven” ter uitvoering van artikel 7, § 4, van de wet van 22 maart 2001 tot instelling van een inkomensgarantie voor ouderen, *BS* 20 mei 2005, 23.710.

(195) MvT bij het ontwerp van programmawet en ontwerp van wet houdende diverse bepalingen, *Parl.St.* Kamer, nrs. 51-1138/001 en 51-1139/001, 144-145, 2003-04; Verslag aan de Koning bij het KB 11 mei 2005 houdende nadere omschrijving van het begrip “personen die in gemeenschap leven” ter uitvoering van artikel 7, § 4, van de wet van 22 maart 2001 tot instelling van een inkomensgarantie voor ouderen, *BS* 20 mei 2005, 23.710.

(196) Art. 37*undecies* gecoördineerde wet 14 juli 1994 betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, *BS* 27 augustus 1994, 21.524.

(197) Alofs, E. en Timbermont, E., Socialezekerheidsrechtelijke aandachtspunten bij (vermogens)planning voor nieuw samengestelde gezinnen, in *Nieuw-samengestelde gezinnen & Cohousing. VLN-Congres 28 november 2020*, Mechelen, Kluwer, (59) 68, nr. 20, 2020.

(198) Art. 37*vicies*1 gecoördineerde wet 14 juli 1994 betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, *BS* 27 augustus 1994, 21.524. Zie voor de voordelen art. 7*bis* KB 15 juli 2002 tot uitvoering van Hoofdstuk III*bis* van Titel III van de wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, gecoördineerd op 14 juli 1994, *BS* 30 juli 2002, 33.494.

(199) KB 15 december 2013 tot uitvoering van artikel 37*vicies*1 van de wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, gecoördineerd op 14 juli 1994, *BS* 23 december 2013, 101.708.

7.1. ENKELE OBSERVATIES: DE MENGELMOES VAN SOCIALE VERZEKERING EN SOCIALE BIJSTAND

Klassiek wordt binnen de sociale zekerheid een onderscheid gemaakt tussen de sociale verzekering en de sociale bijstand.²⁰⁰ Het determinerende criterium hierbij is de mate waarin de verzekeringsgedachte dan wel de solidariteit speelt.²⁰¹ De stelsels van de sociale verzekering zijn gegroeid uit onderlinge verzekeringen, gefinancierd door bijdragen van de deelnemers. Denk bijvoorbeeld aan de werkloosheidsverzekering en de ziekteverzekering. De verzekeringsgedachte blijft hier nog steeds een beetje spelen, met name in het feit dat men hiervoor nog steeds bijdragen betaalt en in het feit dat ze vaak geen universeel toepassingsgebied hebben. De sociale bijstand, daarentegen, is gebaseerd op de solidariteit van overheidswege. Ze wordt gefinancierd door de begroting (vaak de begroting van de gemeenten en OCMW's) en heeft gewoonlijk een universeel toepassingsgebied, aangezien men geen verzekerde moet zijn of een band met een verzekerde moet hebben.

Als men de bovenstaande analyse overschouwt, valt op dat er geen echte lijn te trekken valt. De gemeenrechtelijke definitie is het eerst ontwikkeld in de werkloosheidsverzekering, dus een tak van de sociale verzekering. Er zijn echter diverse takken van de sociale zekerheid die de samenwoning niet in overweging nemen, zoals de ouderdomspensioenen. De sociale bijstand, daarentegen, houdt vaak rekening met de gemeenrechtelijke definitie. Op dit vlak kan men dus instemmen met de observatie dat er geen zinnig verschil meer bestaat tussen de sociale zekerheid en de sociale bijstand, ook al hebben ze een verschillende herkomst.²⁰²

7.2. EVALUATIE VAN DE SAMENWONING ALS CRITERIUM VOOR HET VERREKENEN VAN SCHAALVOORDELEN

7.2.1. De rechtszekerheid

a. Voordeel: bescherming van de verwachtingen van gemeenschappelijke woners

Zoals hoger gezien (zie deel 2.1.1.), worden er drie criteria gebruikt om te bepalen of er sprake is van samenwoning met (negatieve) invloed op het tarief van de ontvangen uitkering: het onder één dak wonen, een economisch-financieel criterium (in de regel het verwezenlijken van een besparing) en een sociaal criterium (het hoofdzakelijk gemeenschappelijk verrichten van huishoudelijke taken, activiteiten en aangelegenheden). De eerste twee criteria zijn meestal vervuld bij gemeenschappelijk wonen. Het verkrijgen van een economisch-financieel voordeel is vaak zelfs een belangrijke reden voor gemeenschappelijk wonen, gelet op de hoge prijzen voor huisvesting. Maar de omvang van het economisch-financieel voordeel is ook sterk afhankelijk van de mate waarin het huishouden gemeenschappelijk gevoerd wordt. Sommige rechtspraak houdt hiermee rekening,²⁰³ maar gewoonlijk is het financieel-economische criterium een te grove borstel. Het sociale criterium maakt het mogelijk

(200) Art. 2, 1° wet 11 april 1995 tot invoering van het "handvest" van de sociaal verzekerde, BS 6 september 1995, 25.433, rangschikt de sociale bijstand onder de sociale zekerheid.

(201) Zie bv. D'Halleweyn, S., De 'gerechtigde' versus de 'rechthebbende' of de 'verzekerde' versus 'persoon ten laste' in de ziekte- en invaliditeitsverzekering, *BTSZ*, (965) 971, 1994.

(202) Van Langendonck, J., Jorens, Y., Louckx, F. en Stevens, Y., *Handboek socialezekerheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 11, nr. 32, 2020.

(203) Arbh. Antwerpen (afd. Hasselt) 9 maart 1994, *Soc.Kron.*, 185, 1995.

om dit te verfijnen. Wanneer huishoudelijke taken, activiteiten en aangelegenheden gezamenlijk verricht worden, gedragen de gemeenschappelijke woners zich als een eenheid waarin men ervan mag uitgaan dat zij elkaar helpen en bijstaan. Dan bestaan de schaalvoordelen die de wetgever in rekening wil nemen. Het sociale criterium helpt dus om de gerechtvaardigde belangen van gemeenschappelijke woners recht te doen.

b. Kritiek

1. Bewijsproblemen

Problematisch is wel dat het niet eenvoudig is om aan te tonen dat huishoudelijke taken, activiteiten en aangelegenheden gemeenschappelijk dan wel individueel gedaan worden. Dit leidt dan tot soms ingrijpende onderzoeken en lange discussies. Er zijn ook vaak uiteenlopende interpretaties van zowel de socialezekerheidsinstellingen als de hoven en rechtbanken, wat aanleiding geeft tot talrijke procedures.²⁰⁴ Op dit vlak wordt de rechtszekerheid niet gediend door de huidige complexiteit, aangezien de gemeenschappelijke woners mogelijk onvoldoende de gevolgen van hun handeling (gaan samenwonen) kunnen voorzien op het ogenblik dat zij deze stellen.

Men kan zich afvragen of het streng formalistische criterium van de inschrijving in de bevolkingsregisters (zoals gebruikt bij de inkomensgarantie voor ouderen; zie deel 5.1.2.) niet wenselijker zou zijn. Dit zou alleszins het voordeel hebben dat de partijen zeer gemakkelijk kunnen weten of er sprake is van samenwoning. Er rijzen echter diverse problemen. In de eerste plaats zijn er gevallen van gemeenschappelijk wonen waar het niet mogelijk is om meerdere adressen toe te kennen, omdat gebruik gemaakt wordt van één woning die stedenbouwkundig niet opgesplitst kan worden. Denk aan de hypothese dat meerdere personen elk een slaapkamer hebben in een appartement, waarbij ze de keuken en de eetruimte delen maar zelf hun voedsel kopen en bereiden alsmede elk een afzonderlijke huurovereenkomst hebben. Onder het huidige systeem wonen zij weliswaar gemeenschappelijk, maar zijn zij geen samenwoners omdat minstens het sociale criterium en mogelijk het economisch-financiële criterium niet vervuld zijn. Daarnaast is er een systeem van referentieadressen dat in sommige gevallen inhoudt dat men maar moeilijk toepassing kan maken van een systeem gebaseerd op de inschrijving in het bevolkingsregister. Dit betreft in de eerste plaats personen die in een mobiele woning verblijven of die om beroepsredenen geen verblijfplaats hebben; personen die bij gebrek aan voldoende bestaansmiddelen dak- of thuisloos zijn, kunnen ook een referentieadres krijgen, maar het valt aan te nemen dat men hen kan uitfilteren.²⁰⁵

2. Het zwakke statuut van het sociale criterium

De criteria die bepalen of er sprake is van samenwoning zijn niet uitdrukkelijk in de wet opgenomen. Dat is geen noemenswaardig probleem voor het onder hetzelfde dak leven (men kan anders bezwaarlijk van samenwoning spreken), noch voor het

(204) Bernard, N. en Lemaire, V., L'habitat groupé dit solidaire sous l'angle juridique. Allocations sociales, logement et labellisation, *Jurim pratique*, afl. 3, (5) 32, 2013.

(205) Art. 1, § 2 wet 19 juli 1991 betreffende de bevolkingsregisters, de identiteitskaarten, de vreemdelingenkaarten en de verblijfsdocumenten, BS 3 september 1991, 19.075. Zie hierover bv. Robben, L. en Hermans, K., "Zonder adres heb je geen rechten". 25 jaar het referentieadres bij een OCMW voor dak- en thuislozen in België, *BTSZ*, (545) 545-576, 2021.

economisch-financiële criterium dat rechtstreeks volgt uit de wens om schaalvoordelen in overweging te nemen. Het sociale criterium is evenwel nog niet verankerd in de wetgeving (zie deel 2.4.6.). Het is dus niet uitgesloten dat de rechters afstand zullen nemen van het sociale criterium.

7.2.2. De (in)coherentie van het systeem

a. Afwijkingen van de gemeenrechtelijke definitie

1. Afwijkingen te wijten aan onduidelijke regelgeving

De gemeenrechtelijke definitie van de samenwoning wordt gebruikt in een groot deel van de sociale zekerheid. In een aantal gevallen is er onzekerheid of de gemeenrechtelijke definitie gebruikt wordt. Dat is het geval bij de maximumfactuur op grond van de sociale categorie van de rechthebbende (zie deel 4.2.1.), bij de tegemoetkomingen aan personen met een handicap (zie deel 4.1.2.) en bij de arbeidsongeschiktheidsverzekering (zie deel 4.2.2.c). Een dergelijke onzekerheid is klaarblijkelijk strijdig met de rechtszekerheid, zodat ze te verwerpen is. Ze heeft ook geen nut.

2. Afwijkingen zonder duidelijke verantwoording

Daarnaast zijn er gevallen waar er geen duidelijke verantwoording is voor het gebruik van een andere definitie van de samenwoning, zoals bij de ziekteverzekering (zie deel 5.2.1.a)²⁰⁶ en het gezinspensioen (zie deel 5.2.3.). In deze gevallen is een nadere beschouwing nodig over de mate waarin men wil rekening houden met het gemeenschappelijk wonen. Alvast bij het gezinspensioen lijkt de beperking hiervan tot gehuwden moeilijk houdbaar.

3. Verantwoorde afwijkingen

Er zijn echter ook gevallen waar de keuze voor een andere definitie van de samenwoning verantwoord wordt. Zo wordt enkel rekening gehouden met de samenwoning tussen 2 personen bij de tegemoetkomingen aan personen met een handicap, omdat men anders de familiale zorg ontmoedigt (zie deel 4.1.3.). Dit is op zichzelf een goede reden, maar men kan zich afvragen of deze reden niet breder toe te passen is. De ontmoediging van solidariteit – nochtans is solidariteit geen fout²⁰⁷ – is een gekende kritiek van de samenwoning als criterium om schaalvoordelen te verrekenen (zie deel 7.2.3.a).

4. Goedgekeurde maar betwistbare afwijkingen

Bij het bepalen van het tarief van de inkomensgarantie voor ouderen wordt een zeer formalistisch criterium gebruikt om te bepalen of er sprake is van samenwoning (de inschrijving in de bevolkingsregisters die geldt als onweerlegbaar vermoeden), omdat de wetgever wou vermijden dat de administratie een diepgaand onderzoek zou moeten instellen (zie deel 5.1.2.). Het Grondwettelijk Hof heeft dit goedgekeurd, omdat de wetgever niet verplicht is om hetzelfde bewijsregime te voorzien in alle socialezekerheidsstelsels.²⁰⁸ Men kan zich echter afvragen of de redenering van het

(206) Gilman, J., Lambinet, F. en Mormont, H., La modulation familiale des montants : les catégories de bénéficiaires, in Dumont, D. (ed.), *Questions transversales en matière de sécurité sociale 2*, Brussel, Larcier, (33) 36, nr. 4, 2021.

(207) Vred. Grâce-Hollogne 6 maart 2001, *Echos log.*, 28, noot Tholomé, L., 2002.

(208) GwH 23 mei 2019, nr. 81/2019.

Grondwettelijk Hof wel hout snijdt. Meer bepaald komt het als kunstmatig voor om een onweerlegbaar vermoeden te beschouwen als louter een element van het bewijsregime. Onweerlegbare vermoedens komen vaak neer op het van toepassing verklaren van een bepaald regime op een nieuw fenomeen dat men nog niet voldoende begrijpt om het als zodanig te vatten.²⁰⁹ Het verschil tussen een onweerlegbaar vermoeden en een regel van materieel recht is klein.²¹⁰

5. Leven in een gemeenschap?

Bij de inkomensgarantie voor ouderen is er een regeling met betrekking tot leven in een gemeenschap, wat betekent dat men met het oog op het verwezenlijken van een godsdienstige of filosofische doelstelling dezelfde hoofdverblijfplaats en bestaansmiddelen deelt (zie deel 6.3.1.). Een ruimere definitie is er bij de maximumfactuur op grond van de sociale categorie (zie deel 4.2.1.), waar gedacht wordt aan het leven in rusthuizen (woonzorgcentra), psychiatrische verzorgingstehuizen, initiatieven voor beschermt wonen, gevangenissen en kloostergemeenschappen.

De vraag rijst in welke mate deze definitie in de gemeenrechtelijke definitie opgenomen moet worden. Situaties zoals in rusthuizen, psychiatrische verzorgingstehuizen en gevangenissen zijn meestal reeds uitgesloten door de gemeenrechtelijke definitie van samenwoning, bij ontstentenis aan het gemeenschappelijk behartigen van de huishoudelijke aangelegenheden.

Initiatieven voor beschermt wonen en kloostergemeenschappen (of algemener gemeenschappen met een godsdienstige of filosofische doelstelling) zijn complexer, in de zin dat de kans groot is dat hier sprake is van samenleving. Wat betreft gemeenschappen met een godsdienstige of filosofische doelstelling, lijken er weinig redenen te zijn om deze in het algemeen vrij te stellen van de verrekening van schaalvoordelen. Hoogstens kan men opmerken dat het administratief erg ingewikkeld kan worden om gemeenschappen met een godsdienstige of filosofische doelstelling te behandelen. Dergelijke gemeenschappen zijn vaak relatief omvangrijk en hun samenstelling wisselt wel eens, zodat strikt genomen het onderzoek overgedaan moet worden. Dat is ook de reden die aangehaald wordt in het kader van de inkomensgarantie voor ouderen. Bij initiatieven voor beschermt wonen gelden vergelijkbare redenen, alsook het gegeven dat mensen in dergelijke initiatieven zelden een hoge verdien capaciteit of zelfs maar zelfredzaamheid hebben.

Gelet op de vaak geringe verdien capaciteit en zelfredzaamheid van personen in therapeutische gemeenschappen komt het als wenselijk voor dat deze gemeenschappen in beginsel niet als samenwoning beschouwd worden. Daarentegen is er geen duidelijke beginselmatige reden waarom godsdienstige en levensbeschouwelijke gemeenschappen uitgesloten zouden moeten worden uit de definitie van samenwoning.

(209) Storme, M.E., Juridische stellingbouw die het zicht op Europa belet, geïllustreerd aan de hand van de bezitsverschaffing van financiële activa, *TPR*, (1249) 1249, nr. 1, 2006.

(210) Van Regenmortel, A., Vermoedens in het socialezekerheidsrecht, in Janvier, R., Van Looveren, A., Van Regenmortel, A. en Vervliet, V. (eds.), *Actuele problemen van het socialezekerheidsrecht*, Brugge, die Keure, (157) 162, nr. 5, 1999. Zie ook Biquet-Mathieu, C., Les fictions en droit, *Rev.fac.dr.Lg.*, (25) 28-29, nr. 3, 2013.

De verantwoording hiervoor is ook praktisch: de administratieve last verminderen. Maar dit lijkt slechts uitzonderlijk een probleem te zijn.

b. Leidt het sociale criterium tot incoherentie?

1. De problematiek van de schaalvoordelen

Het sociale criterium staat ogenschijnlijk op gespannen voet met de wens van de wetgever om schaalvoordelen te verrekenen in het bedrag van de sociale uitkeringen. In zeer talrijke gevallen wordt aan gemeenschappelijk wonen gedaan juist om schaalvoordelen te verkrijgen. Het is dan maar de vraag of men een onderscheid mag maken tussen schaalvoordelen louter omwille van het feit dat de samenwoners wel of niet huishoudelijke taken, activiteiten en aangelegenheden gezamenlijk behartigen. Natuurlijk kunnen de schaalvoordelen belangrijker zijn wanneer huishoudelijke taken, activiteiten en aangelegenheden gezamenlijk behartigd worden, maar dat verhult niet dat men bij gemeenschappelijk wonen geheel geen rekening houdt met schaalvoordelen en bij een koppel wel.

2. Verklaring

Bij nader inzien komt het sociale criterium voor als de erkenning van de ontbrekende hulp- en bijdrageplicht tussen de gemeenschappelijke woners die in een niet-huwelijks samenlevingsverband leven (zie deel 2.4.2.). In deze zin garandeert het sociale criterium dat de gemeenschappelijke woners wel degelijk voldoende schaalvoordelen halen uit het gemeenschappelijk wonen om beschouwd te kunnen worden als samenwoners. Het economisch-financiële criterium is immers niet zo moeilijk te vervullen, maar er is nog altijd een wezenlijk verschil tussen het delen van de tellers voor nutsvoorzieningen enerzijds en het delen van alle kosten anderzijds. Men zou dit kunnen oplossen door glijdende schalen waarin rekening gehouden wordt met de exacte hoegrootheid van de schaalvoordelen, maar het spreekt vanzelf dat dit een extreem doorgedreven onderzoek vereist. Het is niet haalbaar om zo iets te doen voor duizenden gevallen, laat staan voor honderdduizenden.

c. Voorgestelde (technische) oplossingen

1. Inleiding

De bovenstaande gebreken van de samenwoning als categorie zouden kunnen aanzetten tot het afschaffen van deze categorie. Dit bespreken we later (zie deel 7.2.3.); het zal blijken dat de afschaffing weliswaar technisch eenvoudig is, maar niet vanzelfsprekend is. Daarom doen we eerst hier een aantal technische oplossingen.

2. Veralgemening van de gemeenschappelijke definitie

Op basis van het voorgaande kan in de eerste plaats voorgesteld worden om de definitie (en de terminologie) van samenwoning in de stelsels die de samenwoning gebruiken als criterium voor het verrekenen van schaalvoordelen gelijk te trekken, waarbij uitgegaan kan worden van de definitie die in de werkloosheidsverzekering gebruikt wordt. Deze definitie is reeds overheersend, maar alleszins bij de invaliditeitsverzekering is er nog twijfel over.²¹¹ Vaak zijn de definities van alleenstaanden, samenwoners en personen

(211) Gilman, J., Lambinet, F. en Mormont, H., La modulation familiale des montants : les catégories de bénéficiaires, in Dumont, D. (ed.), *Questions transversales en matière de sécurité sociale 2*, Brussel, Larcier, (33) 36, nr. 4, 2021.

met anderen ten laste wel min of meer gelijklopend, maar zijn er toch detailverschillen die moeilijk te verklaren zijn en het systeem moeilijk hanteerbaar maken. Een eenmaking van de definities is sinds lang een wens.²¹²

3. Codificatie

In het verlengde hiervan kan voorgesteld worden dat de criteria die uit de rechtspraak voortvloeien ter bepaling van de samenwoning, uitdrukkelijk geïntegreerd worden in de wetteksten. Het sociale criterium, dat toestaat om toch een groot deel van de gevallen van gemeenschappelijk wonen uit te sluiten uit de samenwoning, is immers van vrij recente datum en wordt enkel bevestigd door rechtspraak. Er is ook een risico dat het afbreuk doet aan de bedoeling van de wetgever, die immers de schaalvoordelen van samenwoning in rekening wil brengen bij de berekening van uitkeringen. Het niet-gevuld zijn van het sociale criterium impliceert echter niet dat er geen schaalvoordelen zijn.

7.2.3. Moet de samenwoner als categorie behouden blijven?

a. Kritieken op het statuut van samenwoner

Er zijn talrijke kritieken in verband met het statuut van samenwonende: het leidt tot grote reglementaire en administratieve complexiteit (met de bijhorende kosten)²¹³, er zijn vooroordelen in verband met het geslacht die mogelijk zelfs discriminatoir zijn²¹⁴, de levenskeuzes van personen worden kunstmatig gewijzigd, het ontmoedigt solidariteit, ...²¹⁵ Er zijn daarnaast vaak ingrijpende onderzoeken.²¹⁶ We zagen ook dat de rechtszekerheid van de gemeenschappelijke woners niet geholpen wordt (zie deel 7.2.2.a1) en dat de technische uitwerking van het statuut van samenwonende te wensen overlaat. Een mogelijke oplossing is dus dat het statuut van de samenwoner afgeschaft wordt.

b. Kritieken op de afschaffing

De afschaffing van het statuut van samenwoner is niet vanzelfsprekend, ondanks de vaak ernstige bezwaren die tegen dit statuut bestaan. In de eerste plaats wordt een grote budgettaire inspanning vereist, want het statuut van samenwonende leidt tot een

(212) Eindverslag van de Koninklijke Commissie belast met de codificering, de harmonisering en de vereenvoudiging van de wetgeving betreffende de Sociale Zekerheid in het kader van de algemene hervorming van die wetgeving, *Parl.Sr. Senaat*, nr. 953/1, 252, 262, 1984-85.

(213) Ook treffend verwoord door Gilman, J., Lambinet, F. en Mormont, H., La modulation familiale des montants : les catégories de bénéficiaires, in Dumont, D. (ed.), *Questions transversales en matière de sécurité sociale 2*, Brussel, Larcier, (33) 34, nr. 1, 2021.

(214) Jamouille, M. en Meunier, N., Indemnisation du chômage et droits subjectifs, *JTT*, (309) 312-313, 1987.

(215) Dumont, D., Le revenu de base universel, avenir de la sécurité sociale? Une vue sceptique, *TSR*, (151) 193, nr. 44, 2019; Gilman, J., Lambinet, F. en Mormont, H., La modulation familiale des montants : les catégories de bénéficiaires, in Dumont, D. (ed.), *Questions transversales en matière de sécurité sociale 2*, Brussel, Larcier, (33) 154, nr. 145 (beschrijvend), 2021.

(216) Zie voor een extreem geval Gent 6 juni 2019, *RW2020-21*, 820, noot, met onder andere huiszoekingen bij een koppel dat een LAT-relatie had.

gevoelige vermindering van de uitkeringen.²¹⁷ Aangezien de financiële middelen van de overheid niet onbeperkt zijn en bovendien alle bestaande middelen al een bestemming hebben, is de vraag welke andere uitgaven wegbezuinigd zullen worden dan wel welke nieuwe inkomstenbronnen aangeboord zullen worden. Dit is een politieke vraag, waarop in deze bijdrage niet ingegaan kan worden.

Daarnaast is er een risico dat geen rekening houden met schaalvoordelen van samenwoning zelf een discriminatie inhoudt ten opzichte van alleenstaanden.²¹⁸ Alleenstaanden genieten niet van schaalvoordelen die hun individuele kosten doen dalen, in tegenstelling tot samenwonenden. Indien alleenstaanden en samenwonenden dezelfde uitkering ontvangen, worden verschillende categorieën gelijk behandeld. Steun voor deze kritiek is te vinden in de rechtspraak van het Grondwettelijk Hof die toelaat dat rekening gehouden wordt met samenwoning voor de hoogte van een uitkering.²¹⁹ Wel wordt het leefloon als minimumgrens aangemerkt door het Grondwettelijk Hof,²²⁰ terwijl ook rekening gehouden moet worden met de personen ten laste.²²¹ Een volledig verlies van een uitkering vanwege samenwoning is dus uitgesloten. Maar als een onderscheid maken tussen samenwoners en alleenstaanden gerechtvaardigd is wat betreft het discriminatieverbod, betreft het onderscheiden categorieën en ligt een gelijke behandeling moeilijk. Men zou dan al een sterk argument moeten hebben. Een mogelijke kandidaat hiervoor is de wens om de paarvorming te bevorderen, wat verantwoord kan worden door de wens om negatieve effecten van eenoudergezinnen²²² te beperken of een wens om de druk op de woonmarkt te beperken door gezinsvorming aan te moedigen. Daar kan men tegenover stellen dat alleenstaanden in België reeds benadeeld worden door diverse fiscale systemen.²²³

(217) Van Langendonck, J., Jorens, Y., Louckx, F. en Stevens, Y., *Handboek socialezekerheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 660, nr. 2173, 2020; Van Buggenhout, B., Individualisering van de sociale-zekerheidsrechten. Juridische aspecten, *Nieuw Tijdschrift voor Politiek*, (81) 88, 2000; Dumont, D., Le revenu de base universel, avenir de la sécurité sociale? Une vue sceptique, *TSR*, (151) 194, nr. 44, 2019.

(218) Van Buggenhout, B., Individualisering van de sociale-zekerheidsrechten. Juridische aspecten, *Nieuw Tijdschrift voor Politiek*, (81) 101, 2000. Vgl. Uyttenhove, A. en Leenaerts, E., Kloosterlingen gediscrimineerd? De religieuze gemeenschap en de inkomensgarantie voor ouderen, *NjW*, (918) 923, nr. 23, 2003; Gilman, J., Lambinet, F. en Mormont, H., La modulation familiale des montants : les catégories de bénéficiaires, in Dumont, D. (ed.), *Questions transversales en matière de sécurité sociale 2*, Brussel, Larcier, (33) 154, nr. 145, 2021.

(219) Bv. GwH 30 mei 2000, nr. 65/2000, r.o. B.3.3; GwH 10 november 2011, nr. 170/2011, r.o. B.4.

(220) GwH 10 november 2011, nr. 170/2011, r.o. B.8-B.9.

(221) Arbitragehof 14 januari 2004, nr. 5/2004, r.o. B.17.1-B.17.7.

(222) Bv. Daryanai, I., Hamilton, J.L., Abramson, L.Y., en Alloy, L.B., Single Mother Parenting and Adolescent Psychopathology, *J Abnorm Child Psychol.*, 1411-1423, 2016, doi: 10.1007/s10802-016-0128-x.

(223) Treutens, J., Alleenstaande “zwaarst belaste werknemer ter wereld”, maar begrotingsakkoord “kleine stap om ongelijkheid weg te werken”, *VRT NWS* 13 oktober 2021, www.vrt.be/vrtnws/nl/2021/10/12/dave-sindardet-over-het-begrotingsakkoord/.

8. BESLUIT

Het samenwonen in juridische zin wordt in het grootste deel van het socialezekerheidsrecht (met een uitloper naar het gerechtelijk recht) op een overwegend eengemaakte wijze gedefinieerd: het gaat om “het onder hetzelfde dak samenleven van twee of meer personen die hun huishoudelijke aangelegenheden hoofdzakelijk gemeenschappelijk regelen en hierdoor schaalvoordelen verkrijgen”. Men vertrekt hierbij van de definitie van de werkloosheidsreglementering zoals geïnterpreteerd door het Hof van Cassatie. Hierbij rijzen echter diverse problemen. In de eerste plaats is de definitie van het Hof van Cassatie, hoe wenselijk ze ook moge zijn, niet volledig verankerd in de normatieve teksten. In het bijzonder het sociale criterium is louter jurisprudentieel. Een codificatie is dan ook wenselijk. Daarnaast zijn er enkele regelingen die een eigen definitie van de samenwoning hebben of waarbij daarover discussie bestaat. Binnen het kader van voorliggend onderzoek bleken er meestal geen redenen te zijn om afzonderlijke definities te hebben – wat ook blijkt uit het feit dat er vaak een discussie is of men de gemeenrechtelijke dan wel een bijzondere definitie van samenwoning heeft –, zodat het wenselijk voorkomt om de gemeenrechtelijke definitie zoveel als mogelijk uit te breiden. Dit heeft ook als voordeel dat een juridisch schaalvoordeel bereikt kan worden. Over sommige materies is er namelijk vooralsnog weinig tot geen rechtspraak of rechtsleer. Als men een breed toepasbaar begrip heeft, zal het eenvoudiger zijn om hierover rechtspraak en rechtsleer te vinden.

Op basis van het voorliggende onderzoek kan het volgende voorstel van sneuvelregeling gedaan worden. In de eerste plaats wordt de samenwoning gedefinieerd als het onder hetzelfde dak samenleven van twee of meer personen die hun huishoudelijke aangelegenheden hoofdzakelijk gemeenschappelijk regelen. Er is geen samenwoning wanneer men leeft in een gemeenschap, zijnde een samenlevingsverband waarin men met het oog op het verwezenlijken van een therapeutische doelstelling dezelfde hoofdverblijfplaats en bestaansmiddelen deelt. Daarnaast worden enkele bewijsregels voorgesteld. De inschrijving op eenzelfde adres leidt tot een weerlegbaar vermoeden van samenwoning. Het tegenbewijs kan in het bijzonder geleverd worden door aan te tonen dat men een zelfstandig bewoningsrecht heeft (meestal een eigen huurcontract), een afzonderlijke slaapkamer of ruimere vertrekken heeft en voorts op niet gestandaardiseerde wijze uiteenzet dat men een zelfstandig leven voert.

Deze sneuveltekst vertrekt van de gemeenrechtelijke definitie, met een aanpassing om het sociale criterium een tekstuele grondslag te geven. Ze voegt een bewijsregeling toe in de vorm van een weerlegbaar vermoeden, aangezien dergelijke vermoedens al redelijk vaak voorkomen. Het tegenbewijs is geïnspireerd door de regels van de RVA over de gemeenschappelijke woners. Er wordt ook een regeling voor het leven in een gemeenschap toegevoegd.

Een alternatief voorstel is om de samenwoning in verregaande mate buiten beschouwing te laten, in het bijzonder wanneer het gaat om het in rekening brengen van schaalvoordelen. Dit zou een gevoelige administratieve vereenvoudiging met zich meebrengen, maar ook een grote meerkost inhouden. Men kan zich zelfs afvragen of

men geen discriminatie invoert door geen rekening te houden met schaalvoordelen.
Dit voorstel draagt bijgevolg niet onze voorkeur weg.

INHOUDSTAFEL

DE CATEGORIE VAN DE SAMENWONER IN HET SOCIALEZEKERHEIDRECHT

1.	INLEIDING	173
1.1.	PROBLEEMSTELLING	173
1.2.	ONDERZOEKSVRAAG	175
1.3.	GEMEENSCHAPPELIJK WONEN IN DE WOONREGELGEVING	176
1.4.	TERMINOLOGISCHE VERDUIDELIJKING	177
1.5.	PUNCTUELE VERRUIMING VAN HET ONDERZOEK	177
1.6.	PLAN	177
2.	DE GEMEENRECHTELIJKE DEFINITIE VAN DE SAMENWONING	177
2.1.	FORMULERING EN ALGEMENE BESCHOUWINGEN	178
2.2.	ONDER HETZELFDE DAK LEVEN	180
2.3.	ECONOMISCH-FINANCIËEL VOORDEEL	182
2.4.	SOCIAAL CRITERIUM	184
2.5.	BEWIJSREGELING	187
3.	REGELINGEN DIE DE GEMEENRECHTELIJKE DEFINITIE UITDRUKKELIJK VOLGEN	189
3.1.	REGELINGEN WAARIN SCHAALVOORDELEN VERREKEND WORDEN	189
3.2.	REGELINGEN BESTEMD OM SCHAALNADELEN OP TE VANGEN	191
3.3.	<i>EXCURSUS</i> : GEBRUIK BUITEN HET SOCIALEZEKERHEIDRECHT	191
4.	REGELINGEN MET EEN MOGELIJK EN/OF DEELS AFWIJKENDE DEFINITIE	193
4.1.	REGELINGEN WAARIN SCHAALVOORDELEN VERREKEND WORDEN: DE TEGEMOETKOMINGEN AAN PERSONEN MET EEN HANDICAP	193
4.2.	REGELINGEN BESTEMD OM SCHAALNADELEN OP TE VANGEN	196
5.	REGELINGEN MET EEN GEHEEL AFWIJKENDE DEFINITIE	200
5.1.	REGELINGEN WAARIN SCHAALVOORDELEN VERREKEND WORDEN: DE INKOMENSGARANTIE VOOR OUDEREN	201
5.2.	REGELINGEN BESTEMD OM SCHAALNADELEN OP TE VANGEN	203
6.	SAMENWONING ALS BUITEN BESCHOUWING GELATEN CRITERIUM	204
6.1.	ARBEIDSONGEVALLEN- EN BEROEPSZIEKTEVERZEKERING	205
6.2.	SOMMIGE OUDERDOMSPENSIOENEN	205
6.3.	INKOMENSGARANTIE VOOR OUDEREN	205
6.4.	SOMMIGE MAXIMUMFACTUREN	206
7.	BESCHOUWINGEN	206
7.1.	ENKELE OBSERVATIES: DE MENGELMOES VAN SOCIALE VERZEKERING EN SOCIALE BIJSTAND	207
7.2.	EVALUATIE VAN DE SAMENWONING ALS CRITERIUM VOOR HET VERREKENEN VAN SCHAALVOORDELEN	207
8.	BESLUIT	214